

4

EDUCACIÓ

RESUM

L'any 2008 el total d'alumnes matriculats per nivells educatius ha estat de 160.861, la qual cosa representa un increment del 3,7% respecte a l'any anterior i un augment de 5.720 alumnes. Quant a les taxes brutes d'escolaritat, val a dir que a tots els nivells educatius no obligatoris es troben per sota de les taxes estatals. En l'educació infantil, la taxa bruta d'escolaritat a les Illes Balears és d'un 11,8% i 88,7% en el primer i segon cicle respectivament, mentre que a l'Estat espanyol és d'un 26,2% i un 98,7%. En el primer cicle la diferència arriba als 14,4 punts. En l'ensenyament secundari no obligatori la taxa bruta d'escolaritat es d'un 58,0% (12,2 punts menys que la taxa estatal).

La major part de les noves matriculacions es concentren en l'educació primària i en el batxillerat: 1.907 alumnes més en primària i 1.849 més en batxillerat. Els canvis en els altres nivells no són gaire significatius. A més, aquest increment es concentra bàsicament a Mallorca. Mentrestant, les modificacions a Eivissa i Menorca en aquests nivells no són gaire representatives i estan entre els 100 i els 300 alumnes. En els altres nivells i a la resta d'illes la tendència és cap a l'estabilitat, i les oscil·lacions tampoc no són gaire significatives.

La relació entre la gestió pública i privada és pràcticament la mateixa que en el curs anterior: un 64,5% de l'oferta educativa és pública i un 35,5% és privada. Es manté la tendència dels darrers cursos; l'oferta pública al conjunt de l'Estat és 2,8 punts superior a l'oferta pública de la CAIB (3,3 en el curs passat). Els centres privats concentren un 38,9% de l'alumnat de l'ESO (un 0,17% menys que en el curs anterior), un 36,7% de l'alumnat de primària (un 3,9% més que la mitjana estatal) i un 36,8% de l'alumnat de segon cicle d'educació infantil (5,2 més que la mitjana estatal). La presència de la gestió privada en els cicles formatius és molt baixa: els centres privats representen només un 12,9% del conjunt de la formació professional, 10,4 punts percentuals menys que en el conjunt de l'Estat. Igualment, en el primer cicle d'educació infantil la gestió privada estatal supera en 7,9 punts el percentatge de la CAIB.

El percentatge d'alumnat estranger en el curs 2008-2009 en l'educació no universitària va ser del 15,31% respecte a la població general. Continua aquesta concentració d'estrangers als centres públics, ja que més del 80% del total va ser escolaritzat a l'escola pública.

D'altra banda, a les Illes Balears varen cursar estudis universitaris a la UIB i a les escoles i centres adscrits un total de 13.552 alumnes en el curs 2008-2009, xifra que representa una disminució del 2,46% del nombre d'alumnes. A la UNED hi va haver 4.962 matriculats en aquest darrer curs i a la UOC, un total de 1.367.

4.1.

**EL SISTEMA ESCOLAR
DE LES ILLES BALEARS**

En aquest apartat es tracta de definir els aspectes més destacables del sistema educatiu de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears. El segon subapartat tracta exclusivament sobre l'alumnat estranger, ja que durant els darrers cursos la incorporació d'aquest alumnat representa un canvi significatiu en l'organització i en els requeriments del sistema educatiu.

**4.1.1. LA SITUACIÓ EDUCATIVA A LES
ILLES BALEARS**

D'acord amb les dades d'escolarització facilitades per la Direcció General de Planificació i Centres de la Conselleria d'Educació i Cultura del Govern de les Illes Balears, durant el curs 2008-2009 continua l'ascens progressiu en la matriculació als ensenyaments de règim general: enguany s'han matriculat un total de 160.861 alumnes, 5.720 alumnes més que en el curs passat. En els cursos 2006-07 i 2007-08 els increments varen ser de 3.736 i de 4.226 alumnes respectivament. Seguint la tendència dels darrers anys, bona part de les noves matriculacions es

QUADRE III-39. EVOLUCIÓ DE L'ALUMNAT PER NIVELLS EDUCATIUS I PER TITULARITAT. CURS 2005/06 I 2008/09

Ensenyaments de règim general	Curs 2008-2009						
	2005-06	2006-07	2007-08	Total	Públics	Concertats	Privats
Educació infantil	32.332	33.967	35.781	36.580	22.738	11.703	2.139
Educació primària	56.726	59.004	61.352	63.259	40.032	21.319	1.908
ESO	39.126	39.717	39.541	39.767	24.309	14.247	1.211
Batxillerat	10.742	10.952	10.638	12.487	9.250	2.762	475
Cicles formatius de grau mitjà (CFGM)	4.220	4.588	4.539	4.789	4.015	638	136
Cicles formatius de grau superior (CFGS)	2.099	2.251	2.385	2.907	2.648	158	101
PGS/PQPI	784	926	905	1.072	971	101	—
TOTAL ensenyaments de règim general	146.029	151.405	155.141	160.861	103.963	50.928	5.970,0

1. Infantil: inclou alumnat de centres municipals: 2.341.

2. Batxillerat no inclou alumnat nocturn i a distància.

3. No s'hi inclou alumnat d'educació especial: 583 (204 en centres públics i 379 en centres concertats).

Font: Direcció General de Planificació i Centres de la Conselleria d'Educació i Cultura.

concentren en l'educació infantil (799 alumnes més, un increment molt menys accentuat que el que es va donar en el curs passat: 2.348) i en l'educació primària (1.907, ascens similar en el curs passat: 1.814). La novetat és l'increment notable en el nivell de batxillerat: 1.849 noves matrícules, al contrari del descens de 300 alumnes en el curs passat. (Vegeu el quadre III-39.)

Per illes, s'han matriculat un total de 127.824 alumnes a Mallorca, 15.060 a Menorca, 16.915 a Eivissa i 1.062 a Formentera. Mallorca continua aglutinant bona part d'aquest increment: 4.890 noves matrícules. Concretament, aquest ascens del nombre d'alumnes correspon als nivells de primària (1.599) i batxillerat (1.402). A Menorca, Eivissa i Formentera

els increments són de 654, 688 i 71 alumnes respectivament. En relació amb els altres cursos, els increments són graduals a tots els nivells. (Vegeu el quadre III-40.)

La relació entre la gestió pública i la gestió privada és pràcticament la mateixa que en el curs anterior: un 64,5% de l'oferta educativa és pública i un 35,5% és privada. Per nivells, els percentatges són els següents: 54,5% en el primer cicle d'infantil, 63,2% en el segon cicle d'infantil, 63,3 a primària, 61,1% a l'ESO, 74,1% a batxillerat i 87,1% a la formació professional. Continua la tendència d'altres cursos: l'alumnat matriculat en centres privats a les Balears se situa entre 4 i 5 punts per sobre del que es matricula al conjunt de l'Estat. La gestió privada té una major presència a la nostra comunitat que al

**QUADRE III-40. ALUMNAT MATRICULAT PER NIVELLS EDUCATIUS I PER ILLES.
CURS 2007-08 I 2008-09**

Règim General	Mallorca		Menorca		Eivissa		Formentera		Total	
	07-08	08-09	07-08	08-09	07-08	08-09	07-08	08-09	07-2008	08-09
	Diferència		Diferència		Diferència		Diferència			Diferència
Educació infantil	28.061	28.650	4.028	4.174	3.474	3.536	218	220	35.781	36.580
Educació primària	48.820	50.419	5.527	5.712	6.565	6.672	440	456	61.352	63.259
ESO	31.649	31.745	3.289	3.322	4.326	4.408	277	292	39.541	39.767
Batxillerat	8.659	10.061	768	937	1.170	1.439	41	50	10.638	12.487
CFGM	3.537	3.730	527	561	462	478	13	20	4.539	4.789
CFGS	2.015	2.407	171	229	199	262	—	9	2.385	2.907
PGS/PQPI	696	812	116	125	82	120	11	15	905	1.072
TOTAL	123.437	127.824	14.426	15.060	16.278	16.915	1.000	1.062	155.141	160.861
										5.720
RÈGIM ESPECIAL	8.573	9.266	1.021	966	1.408	1.416	113	113	11.115	11.761
				-55		8	0			646

1. A batxillerat i cicles formatius no es preveu la modalitat a distància i d'adults.

2. Règim especial no inclou l'alumnat dels centres d'adults: 12.978.

Font: Direcció General de Planificació i Centres de la Conselleria d'Educació i Cultura.

conjunt de l'Estat. Únicament hi ha dos nivells als quals els percentatges estatals superen els nostres. En primer lloc, la presència de la gestió privada en els cicles formatius és molt baixa: els centres privats representen només un 12,9% del conjunt de la formació professional, un 10,4% menys que en el conjunt de l'Estat. En segon lloc, en el primer cicle d'educació infantil l'oferta privada és 8 punts més baixa que en el conjunt de l'Estat. (Vegeu el quadre III-41.)

Les taxes brutes d'escolaritat en els ensenyaments no obligatoris continuen per sota de les taxes estatals. En l'educació infantil, aquesta taxa a les Illes Balears és d'un 11,8% i 88,7% en el primer i segon cicle respectivament, mentre que a l'Estat espanyol és d'un 26,2% i 98,7%. En relació amb el conjunt de l'Estat, en el primer cicle d'infantil la diferència arriba a 14,4 punts. En el darrer curs la taxa estatal en aquest nivell s'ha incrementat en quasi 7 punts i a les Balears gairebé com en el curs

passat: 11,8% (només s'ha incrementat un 0,6%). Les taxes en l'educació secundària no obligatòria són les següents (vegeu el quadre III-42):

- Batxillerat: 58,0% (12,2 punts menys que la taxa estatal)
- CFGM: 22,2% (6,1 punts menys que la taxa estatal)
- CFGS: 12,8 (12,2 punts menys que la taxa estatal)

Quant a les dades referides als centres educatius, destaca l'increment de 13 centres a les Illes: 2 instituts d'educació secundària, 5 noves escoles d'educació infantil, 5 col·legis públics d'infantil i primària i 7 centres privats de règim general. D'altra banda, hi ha 6 centres menys d'ensenyament d'adults. Del total de 509 centres d'ensenyaments de règim general i especial, 324 són públics (2 més que en el curs passat), 112 són concertats (no hi ha cap centre nou), 40 són privats (8 més

QUADRE III-41. DISTRIBUCIÓ PERCENTUAL DE L'ALUMNAT MATRICULAT PER TITULARITAT DE CENTRE. CURS 2007-2008 I 2008-09

	Total		E. infantil primer cicle (1)		E. infantil segon cicle		E. primària		ESO		Batxillerat (2)		Formació professional (3)	
	07-08	08-09	07-08	08-09	07-08	08-09	07-08	08-09	07-08	08-09	07-08	08-09	07-08	08-09
Centres públics														
Estatal	67,4	67,3	43,7	46,6	68,2	68,4	67,3	67,4	66,3	66,0	72,7	74,1	75,0	76,7
Illes Balears	64,1	64,5	51,6	54,5	62,1	63,2	63,2	63,3	60,8	61,1	72,5	74,1	86,0	87,1
Centres privats														
Estatal	32,6	32,7	57,4	53,4	31,8	31,6	32,7	32,6	33,7	34,0	27,3	25,9	25,0	23,3
Illes Balears	35,9	35,5	48,4	45,5	37,9	36,8	36,8	36,7	39,2	38,9	27,5	25,9	14,0	12,9

1. En centres autoritzats per l'Administració educativa.

2. No inclou règim d'educació a distància.

3. Cicles formatius i programes de garantia social. No inclou règim d'educació a distància.

Font: MECD. Estadístiques dels ensenyaments no universitaris. Dades d'avanç del curs 2007-08 i 2008-09.

**QUADRE III-42. TAXA BRUTA D'ESCOLARITAT PER NIVELL D'ENSENYAMENT
(ESTATAL I DE LA CAIB). CURS 2007-2008 I 2008-2009**

	E. infantil primer cicle (0-2)		E. infantil segon cicle (3-5)		Batxillerat (16-17)		CF grau mitjà (16-17)		CF (18-19)		PQPI/PGS grau superior (16-17)	
	07-08	08-09	07-08	08-09	07-08	08-09	07-08	08-09	07-08	08-09	07-08	08-09
Estat	19,9	26,2	98,3	98,7	68,8	70,2	26,6	28,3	23,7	25,0	5,1	5,6
Illes Balears	11,2	11,8	90,4	88,7	56,1	58,0	22,3	22,2	11,2	12,8	4,2	5,0

1. Taxa neta per al grup d'edat referit.
2. En centres autoritzats per l'Administració educativa.
3. Inclou el règim d'educació a distància.

Font: MECD. Estadístiques dels Ensenyaments no Universitaris. Dades avanç curs 2007/2008 i 2008/2009.

**QUADRE III-43. NOMBRE I DISTRIBUCIÓ DE CENTRES A LES BALEARS
PER TIPOLOGIA I TITULARITAT. CURS 2008-09**

	C. públics		C. concertats		C. privats		C. municipals		Total general	
	07-08	08-09	07-08	08-09	07-08	08-09	07-08	08-09	07-08	08-09
Escoleta d'educació infantil	7	7	16	16	18	20	29	32	70	75
Col·legi públic d'infantil i primària	205	210							205	210
Institut d'educació secundària	66	68							66	68
Centre privat de règim general (concertat o no)		1	90	90	9	15			99	106
Centre d'educació especial	1	1	6	6					7	7
Centre d'ensenyament d'adults	27	21			1	1			28	22
Estudis artístics	4	4			1	1			5	5
Escola oficial d'idiomes	8	8							8	8
Estudis musicals i de dansa	4	4			3	3	1	1	8	8
Totals	322	324	112	112	32	40	30	33	496	509

Font: Direcció General de Planificació i Centres.

que en el curs passat) i 33 són centres municipals (3 més que en el curs passat). (Vegeu el quadre III-43.)

En relació amb el professorat, l'increment de la contractació ha estat de 426 professors. En el curs 2008-09 s'han contractat 16.080 professors: 11.356 en centres públics, 536 en centres privats i 3.877 en

centres concertats i 311 en centres municipals. Del total de professors, 11.361 són dones i 4.719 són homes. Quasi la meitat dels homes professors fan feina en instituts d'educació secundària. A les escoles d'educació infantil i els centres públics d'educació infantil i primària la presència de les dones és predominant. (Vegeu el quadre III-44.)

QUADRE III-44. PROFESSORAT PER TIPUS DE CENTRE I GÈNERE. CURS 2008-09

Tipus de centre	Centres públics			Centres privats			Centres concertats			Centres municipals		
	Homes	Dones	Total	Homes	Dones	Total	Homes	Dones	Total	Homes	Dones	Total
Escoles d'educació infantil	5	52	57	2	123	125	3	140	143	1	292	293
Centres públics d'educació infantil i primària	859	4.045	4.904									
Instituts d'educació secundària	2.180	3.181	5.361									
Centres privats de règim general	11	3	14	118	261	379	992	2.615	3.607			
Centres d'educació d'adults	166	231	397	5	7	12						
Centres d'educació especial	5	11	16				12	115	127			
Ensenyaments artístics	83	59	142									
Escoles oficials d'idiomes	48	97	145									
Ensenyaments de música i/o dansa	211	109	320	9	11	20				9	9	18
Total centres	3.568	7.788	11.356	134	402	536	1.007	2.870	3.877	10	301	311
A tots els centres	Total homes			Total dones			Total professors					
Total professors/es	4.719			11.361			16.080					

Font: Direcció General de Planificació i Centres.

QUADRE III-45. NOMBRE DE GRUPS PER ETAPA O ENSENYAMENT. CURS 07-08 I 08-09

Ensenyament	C. públics		C. concertats		C. privats		C. municipals		Total general	
	07-08	08-09	07-08	08-09	07-08	08-09	07-08	08-09	07-08	08-09
Educació infantil - primer cicle	2	2	48	47	82	84	156	178	288	311
Educació infantil - segon cicle	908	932	438	448	32	41	—	—	1.378	1.421
Educació primària	1.781	1.823	802	813	67	83	—	—	2.650	2.719
ESO	1.115	1.110	541	541	48	66	—	—	1.704	1.717
Batxillerat	350	344	94	90	23	24	—	—	467	458
PGS/PQPI	67	74	8	8	—	—	—	—	75	82
Cicles formatius de grau mitjà	234	227	29	29	7	6	—	—	270	262
Cicles formatius de grau superior	145	151	6	6	8	8	—	—	159	165
Educació especial	26	58	81	83	—	—	—	—	107	141
Cicles formatius d'arts plàstiques i disseny	24	23	—	—	—	—	—	—	24	23
Escoles oficials d'idiomes	360	478	—	—	—	—	—	—	360	478
ESO per adults	103	101	—	—	4	4	—	—	107	105
Total Illes Balears	5.115	5.323	2.047	2.065	271	316	156	178	7.589	7.882

Font: Direcció General de Planificació i Centres.

**QUADRE III-46. NOMBRE MITJÀ D'ALUMNES PER UNITAT/GRUP I PER ENSENYAMENT (ESTATAL I DE LA CAIB).
CURS 2007-2008 I 2008-2009**

	Educació infantil primer cicle (1)	Educació infantil segon cicle (2)	Educació primària (3)	Educació especial (4)	ESO	Batxillerat (5)	CF grau mitjà (5)	CF grau superior (5)	POP/PGS (6)										
	07-08	08-09	07-08	08-09	07-08	08-09	07-08	08-09	07-08	08-09									
Total centres																			
Estatal	13,7	14,0	21,4	21,5	21,0	21,1	5,5	5,4	24,4	24,2	24,0	24,6	17,9	18,8	18,0	18,7	11,8	13,5	
Illes Balears	14,1	13,9	22,9	22,7	23,2	23,3	4,9	4,1	23,2	23,2	23,6	25,0	15,7	17,3	14,4	17,2	11,5	13,1	
Centres públics																			
Estatal	13,1	13,8	20,3	20,5	19,7	19,8	5,0	5,0	23,6	23,5	23,9	24,6	17,8	18,7	18,1	18,7	11,7	13,8	
Illes Balears	13,0	13,1	21,5	21,9	21,8	22,0	5,3	3,5	21,6	21,9	22,8	23,9	15,5	17,0	14,2	17,1	11,4	13,1	
Centres privats																			
Estatal	14,2	14,2	24,2	24,0	24,2	24,2	6,1	6,1	26,1	25,7	24,4	24,4	20,8	19,0	17,9	18,8	12,2	12,6	
Illes Balears	15,5	15,0	25,6	24,3	26,0	25,9	4,8	4,6	26,3	25,5	25,9	28,4	20,9	18,6	16,3	17,8	11,6	12,6	

1. En centres autoritzats per l'Administració educativa.

2. Unitats amb alumnat d'educació infantil segon cicle i mixtes d'ambdós cicles.

3. Unitats amb alumnat d'educació infantil i educació primària. També inclou unitats d'educació primària amb alumnat de primer cicle d'ESO.

4. Inclou les unitats de centres específics i les aules d'educació especial en centres ordinaris.

5. Règim ordinari.

6. S'hi inclou l'alumnat i les unitats d'aquests programes en centres i actuacions.

Font: MECD. Estadístiques dels ensenyaments no universitaris. Sèries temporals per comunitat autònoma (dades d'avanç del curs 2007-2008 i 2008-2009).

Amb referència a la distribució de les unitats i els grups d'acord amb la titularitat dels centres, del total dels 7.882 grups, 5.323 pertanyen a centres públics, 2.065 a centres concertats i 316 a centres privats. (Vegeu el quadre III-45.)

El nombre mitjà d'alumnes per unitat en l'ensenyament obligatori a les Balears es troba a prop del de l'Estat i es manté pràcticament igual que en el curs passat. Aquest nombre continua essent més elevat als centres privats que als centres públics, principalment en l'educació infantil de primer cicle (15,0 alumnes en centre privats respecte a 13,1 als públics), en l'educació infantil de segon cicle (24,3 res-

pecte a 21,9 als públics), en l'educació primària (25,9 respecte a 22 als públics), a l'ESO (25,5 respecte a 21,9 als centres públics) i a batxillerat (28,4 respecte a 23,9 als centres públics). Tot i així, les diferències són lleugerament menys accentuades que en el curs passat. (Vegeu el quadre III-46.)

Més de la meitat dels centres que ofereixen serveis complementaris són públics. Els col·legis públics d'infantil i primària així com els centres privats de règim general concertats són els que concentren bona part dels serveis de menjador, transport i obertura abans de l'horari lectiu. (Vegeu el quadre III-47.)

QUADRE III-47. NOMBRE DE CENTRES QUE OFEREIXEN SERVEIS COMPLEMENTARIS. CURS 2008-09

Finançament	Tipus de centre	Obertura abans de l'horari lectiu	Menjador	Residència	Transport
Centres públics	Escoletes d'educació infantil	2	3	—	—
	Col·legis públics d'infantil i primària	92	154	1	36
	Instituts d'educació secundària	7	3	2	37
	Centres privats de règim general	1	—	—	—
	TOTAL	102	160	3	73
Centres privats	Escoletes d'educació infantil	9	17	—	1
	Centres privats de règim general	6	9	1	5
	TOTAL	15	26	1	6
Centres concertats	Escoletes d'educació infantil	9	10	—	1
	Centres privats de règim general	54	85	3	9
	Centres d'educació especial	2	6	4	6
	TOTAL	65	101	7	16
Centres municipals	Escoletes d'educació infantil	12	28	—	—
	TOTAL	12	28	—	—
Total general		194	315	11	95

Font: Direcció General de Planificació i Centres.

Pel que fa a l'equipament informàtic, aquest ha augmentat progressivament en els darrers cursos. Hem passat d'un total de 9.981 ordinadors en el curs 2004-2005 a 17.530 ordinadors en el curs 2008-2009, dels quals 12.564 són en centres públics. En relació amb les connexions a Internet (ADSL, RDSI, línia telefònica normal, TV cable, etc.), el nombre total de connexions arriba a 483. En els darrers cursos hi ha hagut oscil·lacions al voltant de les 400 connexions, i en el darrer curs s'ha arribat al nombre més elevat: 483, de les quals 306 pertanyen a centres públics. (Vegeu el quadre III-48.)

Quant a l'atenció a la diversitat, la Direcció General d'Innovació i Formació del Professorat, per mitjà del Servei d'Atenció a la Diversitat, ha impulsat

accions directes amb la col·laboració d'altres direccions generals, així com accions impulsades des del Ministeri d'Educació, Política Social i Esport. Les accions en el curs passat han estat les següents:

1. Programa d'Acollida, Integració i Reforç Educatiu: edició i distribució de carpetes amb informació educativa per a les famílies; creació d'un equip de suport a l'atenció a la diversitat i la interculturalitat, adreçat principalment a l'alumnat d'incorporació tardana; accions d'interlocució (presencial i telefònica); disseny d'una plana web que estarà activa en el proper curs; atenció a l'alumnat immigrant a les oficines d'escolarització i assessorament a les famílies immigrants (amb un equip de mediadors); formació inicial a tot el personal que ha participat

**QUADRE III-48. NOMBRE DE LÍNIES DE CONNEXIÓ A INTERNET
I NOMBRE D'ORDINADORS PER TIPOLOGIA DE CENTRES.
CURS 2004-05, 2005-06, 2006-07, 2007-08, 2008-09**

Connexió a internet

Tipus de centre	2004-2005	2005-2006	2006-2007	2007-2008	2008-2009
Centres públics. Total	359	308	287	274	306
Centres privats. Total	8	8	7	10	33
Centres concertats. Total	95	90	92	96	121
Centres municipals. Total					23
Total general	462	406	386	380	483

Ordinadors per centre

Tipus de centre	2004/2005	2005/2006	2006/2007	2007/2008	2008/2009
Centres públics. Total	6.992	8.615	10.048	11.747	12.564
Centres privats. Total	282	315	364	433	606
Centres concertats. Total	2.707	2.917	3.414	3.766	4.331
Centres municipals. Total	29				
Total general	9.981	11.847	13.826	15.946	17.530

Font: Direcció General d'Innovació.

en aquests projectes; dotació del material bàsic per desenvolupar aquest pla, i promoció de projectes d'innovació als centres educatius en relació amb la interculturalitat, la cooperació o la cohesió social.

2. Programa de Reforç a l'Aprenentatge (PRA).
3. Ampliació dels plans d'intervenció socioeducativa en conveni amb entitats locals (PISE) per prevenir i pal·liar l'absentisme escolar i afavorir la formació professional inicial.
4. Programa de Reforç i Acompanyament Escolar (PROA).
5. Servei d'Atenció Educativa Domiciliària (SAED).
6. Aula hospitalària.
7. Programa de Llengua Àrab i Cultura Marroquina (LACM).

A més, s'ha continuat donant suport a l'alumnat amb necessitats específiques de suport educatiu.

Els programes de qualificació professional inicial (PQPI), a l'igual que els programes de garantia social, es continuen oferint principalment des dels centres públics. En relació amb el curs passat, l'increment de l'alumnat ha representat 167 matrícules. Arribam a un total de 1.072 alumnes: 812 a Mallorca, 125 a Menorca, 120 a Eivissa i 15 a Formentera. Per gènere, la distribució mostra que hi ha més presència d'homes en aquests ensenyaments, ja que el nombre d'homes dobla el de dones: 717 alumnes són homes i 355 són dones. (Vegeu el quadre III-49.)

En els cicles formatius la participació es reparteix proporcionalment entre homes i dones.²⁰ En el curs 2008-09 l'alumnat dels CFGM assoleix la xifra de 4.308 alumnes (2.078 homes i 2.230 dones). En els CFGS cursen aquests estudis un total de 2.907

QUADRE III-49. ALUMNAT DE PROGRAMES DE QUALIFICACIÓ PROFESSIONAL INICIAL. CURS 2008-09 (COMPARACIÓ PGS 2007-08)

Titularitat	Centres públics			Centres concertats			Total	Total
	Homes	Dones	Total	Homes	Dones	Total	2008-09	2007-08
Mallorca	488	223	711	50	51	101	812	696
Menorca	95	30	125	—	—	—	125	116
Eivissa	75	45	120	—	—	—	120	82
Formentera	9	6	15	—	—	—	15	11
Total	667	304	971	50	51	101	1.072	905

Font: Direcció General de Planificació i Centres.

20. Per gènere, la distribució de la matrícula en els ensenyaments de secundària no obligatòria mostra dues tendències: en el batxillerat s'hi matriculen més dones; en els cicles formatius es matriculen més dones en el grau superior mentre que en el grau mitjà la matrícula es reparteix entre homes i dones.

alumnes (1.430 homes i 1.477 dones). Malgrat aquest repartiment de la matriculació, les especialitats que cursen els homes i les dones són clarament diferenciades.

Un 84,22% de la matrícula femenina (3.122 dones) dels cicles formatius (de grau mitjà i superior) es concentra en quatre famílies professionals: imatge personal, sanitat i serveis socioculturals i a la comunitat, administració i gestió i comerç i màrqueting. Els percentatges per nivells formatius són els següents (vegeu el quadre III-50.):

- En ells CFGM, les dones representen el 96% de l'alumnat d'imatge personal, el 88,62% de sanitat i serveis socioculturals i a la comunitat, el 71,5% d'administració i gestió i el 62,79% de comerç i màrqueting.
- En els CFGS, les dones representen el 90,90% de l'alumnat d'imatge personal, el 85,58% de sanitat, el 64,64% d'administració i gestió i el 57,89% de comerç i màrqueting.

**QUADRE III-50. ALUMNAT DE CICLES FORMATIUS PER ESPECIALITAT I GÈNERE.
CURS 2008-09**

Famílies professionals	CFGM			CFGS		
	Total	Homes	Dones	Total	Homes	Dones
Activitats físiques i esportives	192	146	46	202	149	53
Administració i gestió	1.229	351	878	628	222	406
Agrària	118	105	13	65	50	15
Arts gràfiques	57	29	28	—	—	—
Comerç i màrqueting	129	48	81	57	24	33
Fabricació mecànica	16	15	1	—	—	—
Fusta, moble i suro	15	14	1	—	—	—
Hoteleria i turisme	317	207	110	169	52	117
Imatge i so	83	41	42	120	78	42
Imatge personal	150	6	144	33	3	30
Instal·lació i manteniment	129	127	2	87	59	28
Maritimopesquera	73	73	0	51	49	2
Sanitat. Serveis socioculturals i a la comunitat	985	112	873	791	114	677
Transport i manteniment de vehicles	294	287	7	104	103	1
Electricitat i electrònica	521	517	4	218	209	9
Edificació i obra civil	—	—	—	115	76	39
Informàtica i comunicació	477	440	37	312	281	31
Alimentació. Elaboració de productes lactis	4	0	4	—	—	—
Total	4.308	2.078	2.230	2.907	1.430	1.477

Font: Direcció General de Planificació i Centres.

En les altres especialitzats la matrícula dels homes supera en gran manera la de les dones. Només en dues famílies professionals dels CFGM la presència masculina i femenina es reparteix per igual entre homes i dones:

- Arts gràfiques: 57 alumnes (29 homes i 28 dones)
- Imatge i so: 83 (41 homes i 42 dones)

En el curs 2008-09, les especialitats que en el grau mitjà tenen una matrícula majoritàriament femenina o compartida entre homes i dones, en el grau superior són cursades majoritàriament per homes. Per exemple, en l'especialitat d'imatge i so, en el grau mitjà les dones representen el 50,60% i en el grau superior representen el 35%: dels 120 alumnes, 78 són homes i 42 són dones. Un altre cas el trobam en l'especialitat de comerç i màrqueting: mentre que en el grau mitjà les dones són un 62,79% del total de l'alumnat, en el cycle superior són el 57,89%. L'únic cas invers el trobam a la família d'hoteleria i turisme. En aquesta especialitat, en el grau mitjà s'han matriculat 207 homes i 110 dones; en el grau superior els homes només han estat 52 i les dones 117. És evident que queda pendent esbrinar el que succeirà en els propers cursos i analitzar les distribucions de la matrícula en cursos passats per tal de comprovar si hi ha alguna tendència quant a aquest aspecte.

Pel que fa a la promoció de l'alumnat del curs 2007-08, continua la tendència a la baixa del nivell de promoció a mesura que augmenta el nivell d'ensenyament. A primària s'ha incrementat en 4 punts la

promoció: en el curs 2007-08 va promocionar un 96,6% de l'alumnat d'aquest nivell, un 96,8% de les alumnes. A l'ESO també s'ha incrementat el nivell de promoció: un 80,5% del total de l'alumnat avaluat ha promocionat i, en concret, un 82,75% de les alumnes, que superen als al·lots en més de 4 punts. Aquesta diferència percentual és la que s'ha donat en el nivell de batxillerat, tot i que els percentatges de promoció són més baixos que en l'ensenyament secundari obligatori. En aquest nivell ha promocionat un 72,6% de l'alumnat avaluat, un 74,22% de les dones i un 70,70% dels homes. El percentatge global ha augmentat en 2 punts respecte al curs anterior. En el batxillerat s'observa el mateix augment al llarg dels darrers cursos: d'un 68,72% d'alumnes que promocionen en el curs 2004-05 es passa a un 72% en el curs 2007-08. En els cicles formatius el nivell de promoció en el curs 2007-08 és molt baix: un 36,04% d'alumnat matriculat en centres públics i un 11,43% en centres privats. (Vegeu els quadres III-51 i III-52.)

El nivell de promoció a tots els nivells educatius (llevat dels cicles formatius i els PQPI) és superior als centres de titularitat privada. Per nivells, la promoció als centres privats en relació amb els centres públics és:

- En els tres cicles de primària, 2 i 3 punts superiors.
- En els cursos de l'ESO, entre 7 i 13 punts superiors
- En els cursos de batxillerat, entre 9 i 11 punts superiors

**QUADRE III-51. PROMOCIÓ DE L'ALUMNAT D'ENSENYMENTS OBLIGATORIS I BATXILLERAT.
CURS 2004-05, 2005-06, 2006-07 I 2007-08**

Ensenyament	Resultats	2004-05		2005-06		2006-07		2007-08					
		Total	%	Total	%	Total	%	Total	%				
Educació primària	Avaluat	29.377	100,0	29.205	100,0	30.084	100,0	62.506	100,0	32.220	100,0	30.286	100,00
	Promociona	27.275	92,8	27.176	93,1	27.835	92,5	60.365	96,6	30.994	96,19	29.371	96,98
	No promociona	2.102	7,2	2.029	6,9	2.249	7,5	2.141	3,4	1.226	3,96	915	3,12
ESO	Avaluat	39.423	100,0	39.726	100,0	39.135	100,0	39.030	100,0	19.950	100,00	19.080	100,00
	Promociona	31.208	79,2	30.763	77,4	31.004	79,2	31.413	80,5	15.625	78,32	15.788	82,75
	No promociona	8.215	20,8	8.963	22,6	8.131	20,8	7.617	19,5	4.325	27,68	3.292	20,85
Batxillerat	Avaluat	9.445	100,0	9.778	100,0	9.743	100,0	9.672	100,0	4.369	100,00	5.303	100,00
	Promociona	6.491	68,7	6.845	70,0	6.877	70,6	7.025	72,6	3.089	70,7	3.936	74,20
	No promociona	2.954	31,3	2.933	30,0	2.866	29,4	2.647	37,7	1.280	41,44	1.367	34,73

Font: Direcció General de Planificació i Centres.

D'acord amb les dades de l'Institut Nacional d'Estadística, el nivell educatiu de la població major de 16 anys a les Illes Balears mostra diferències en relació amb el conjunt de l'Estat. A les Balears, a diferència del conjunt de l'Estat, hi ha menys persones que només arriben a assolir el nivell de primària. L'any 2008, a les Balears un 25% de la població major de 16 anys tenia aquest nivell, enfront del quasi 30% del conjunt de l'Estat; els percentatges han minvat progressivament en els darrers anys. Però a les Illes Balears la població major de 16 anys té menys titulats universitaris que en el conjunt de

l'Estat. Si a l'Estat aquesta es troba al voltant del 21%-22%, a la CAIB es troba entre el 16% i el 18%. A més, els homes es troben en desavantatge: el 2008 només un 15,4% dels homes arriben a tenir estudis superiors. Una bona part de les dones que superen estudis de secundària continuen i acaben estudis superiors, a diferència dels homes: les dones a les Balears tenen més estudis de nivell superior. Mentre el percentatge estatal tant d'homes com de dones oscil·la al voltant del 21%, a les Balears les dones tenen percentatges superiors que els homes. (Vegeu el quadre III-53.)

QUADRE III-53. DISTRIBUCIÓ PERCENTUAL DE LA POBLACIÓ MAJOR DE 16 ANYS PER NIVELL FORMATIU I GÈNERE. ANYS 2005-2008. ESTATAL I AUTONÒMIC.

		Total		Homes		Dones	
		Estatal	CAIB	Estatal	CAIB	Estatal	CAIB
Analfabets	2008	2,4	1,9	1,6	1,3	3,1	2,5
	2007	2,2	2,2	1,4	1,4	3	3
	2006	2,2	2,3	1,4	1,3	3	3,3
	2005	2,2	1,6	1,3	0,9	2,9	2,3
Educació primària	2008	29,7	25	27,7	23,6	31,6	26,4
	2007	30,2	27	28	25,5	32,4	28,6
	2006	30,7	27,7	28,3	26,6	32,9	28,8
	2005	31,8	28,2	29,5	26,6	34	29,8
Educació secundària primera etapa i formació i inserció laboral corresponent	2008	24,8	32	26,9	35	22,8	29,1
	2007	24,7	31,7	26,7	34,5	22,8	28,9
	2006	25	29,5	27,3	32,6	22,7	26,5
	2005	24,9	31,8	27	34,8	22,8	28,9
Educació secundària segona etapa i formació i inserció laboral corresponent	2008	20	24	20,3	24,4	19,7	23,7
	2007	19,9	21,9	20,5	21,6	19,4	22,2
	2006	19,7	22,1	20,1	21,5	19,4	22,7
	2005	19,1	22	19,5	22,6	18,7	21,5

Continua

QUADRE III-53. DISTRIBUCIÓ PERCENTUAL DE LA POBLACIÓ MAJOR DE 16 ANYS PER NIVELL FORMATIU I GÈNERE. ANYS 2005-2008. ESTATAL I AUTONÒMIC.

		Total		Homes		Dones	
		Estatal	CAIB	Estatal	CAIB	Estatal	CAIB
Formació i inserció laboral amb títol de secundària (2a etapa)	2008	0,1	0	0,1	0	0	0
	2007	0,1	0	0,1	0	0,1	..
	2006	0,1	0	0,1	0	0,1	..
	2005	0,1	0	0,1	0,1	0,1	0
Educació superior, excepte doctorat	2008	22,6	16,7	22,8	15,4	22,3	18,1
	2007	22,3	16,9	22,6	16,6	22	17,1
	2006	21,9	18	22,2	17,6	21,6	18,4
	2005	21,6	16	22	14,6	21,2	17,4
Doctorat	2008	0,5	0,2	0,6	0,3	0,4	0,1
	2007	0,5	0,3	0,6	0,3	0,3	0,3
	2006	0,5	0,3	0,6	0,4	0,3	0,2
	2005	0,4	0,2	0,6	0,3	0,3	0,1

Nota: La categoria educació secundària segona etapa i formació i inserció laboral corresponent inclou els programes PGS/PQPI.

Font: Direcció general de Planificació i Centres.

L'avantatge femení en els nivells superiors a les Balears contrasta amb la seva presència predominant en el total de persones que assoleixen com a molt el nivell de primària. Tant a escala estatal com autonòmica, el percentatge d'analfabetisme femení supera el masculí. Igualment, el percentatge de població major de 16 anys que només ha assolit el nivell d'educació primària és 4 punts més alt en el cas de les dones que no el del homes: l'any 2008 un 31,6% de les dones del l'Estat només ha cursat estudis de primària, tot i que aquest percentatge ha minvat respecte a l'any 2005, en què arribà al 34%.

4.1.2. L'ESCOLARITZACIÓ DE L'ALUMNAT ESTRANGER

Des de fa poc més d'una dècada, a l'Estat s'ha produït un augment molt important de població immigrant procedent de diferents països. Es tracta d'un fenomen social total que ha d'analitzar-se des de diferents perspectives. L'escolarització n'és una.

El nostre sistema educatiu s'enfronta amb un alt nivell d'heterogeneïtat social, econòmica, cultural i acadèmica de l'alumnat, al qual ha de donar respostes adaptades a les seves necessitats. En el cas de l'alumnat estranger, l'augment impor-

tant de l'escolarització d'aquest alumnat en els darrers tretze cursos escolars —en què a les Balears el nombre d'estrangers en l'educació no universitària s'ha multiplicat per més de deu— i els seus trets característics tenen importants repercussions sobre el conjunt del sistema educatiu a diferents nivells que és important conèixer per les importants conseqüències d'aquesta realitat en la planificació i la construcció del sistema educatiu, en les pràctiques educatives, en el rendiment escolar i en la formació dels nous ciutadans. Per això en aquest apartat el nostre objectiu és fer el seguiment de l'evolució de les dades de l'alumnat estranger tenint en compte diferents aspectes, com la distribució en les etapes educatives, els centres educatius, el seu origen i l'assignació als centres educatius de les Illes. Aquestes dades, doncs, ens han de servir a més per reflexionar sobre el model d'escola i el model de societat que volem.

Fent una mirada retrospectiva sobre l'escolarització d'alumnat immigrant fa més d'una dècada en els ensenyaments no universitaris, el nombre d'alumnat escolaritzat ha estat molt important, sobretot pel que fa a la ràpida evolució que ha tingut en un període molt curt de temps. A l'Estat i en el curs 1997-1998, hi havia 72.335 alumnes escolaritzats en els ensenyaments no universitaris de règim general. En el curs 2007-2008, el nombre d'alumnes en aquests mateixos ensenyaments fou de 695.190 alumnes.²¹ Així, per cada mil alumnes en els ensenyaments d'educació infantil, primària i secundària obligatòria, s'ha passat d'11,1 alumnes estrangers en el curs 1997-98 a 97,6 alumnes estrangers en el curs 2007-2008.²² L'augment d'alumnat escolaritzat estranger ha incidit sobre totes les comunitats autònomes. En el cas de les Illes Balears, en el curs 1997-1998 hi havia 2.956 alumnes estrangers escolaritzats en

QUADRE III-54. PERCENTATGE D'ALUMNAT ESTRANGER PER COMUNITAT AUTÒNOMA. (07-08)

	2007-2008 (%)
La Rioja	15,1
Illes Balears	14,4
Madrid	13,9
Catalunya	12,4
Múrcia	12,2
Comunitat Valenciana	12,0
Aragó	11,9
Navarra	9,8
Espanya	9,4

Continua

21. Ministeri d'Educació Política Social i Esport. *Datos y cifras curso escolar 2008-2009*. Secretaria General Tècnica. Subdirecció General d'Informació i Publicacions. Madrid: Mepsyd, 2008.

22. Ministeri d'Educació i Ciència. *Avances curso 2007-2008. Series de alumnado extranjero. Resultados por comunidades autónomas y provincias*. Madrid: Secretaria General Tècnica. Subdirecció General d'Informació i Publicacions, 2007.

QUADRE III-54. PERCENTATGE D'ALUMNAT ESTRANGER PER COMUNITA AUTÒNOMA. (07-08)

	2007-2008 (%)
Illes Canàries	8,7
Castella-la Manxa	8,8
Castella i Lleó	7,0
Cantàbria	6,8
Melilla	6,3
Andalusia	5,5
País Basc	5,6
Astúries	4,5
Galícia	3,2
Extremadura	2,9
Ceuta	2,1

Font: Ministeri d'Educació, Cultura i Esports. Dades i Xifres. Curs 2008-2009.

QUADRE III-55. ALUMNAT TOTAL I ESTRANGER PER NIVELLS EDUCATIUS (2004-2005 A 2008-2009)

	2004-2005			2005-2006			2006-2007		
	Total alumnat	Estrangers	% estrangers	Total alumnat	Estrangers	% estrangers	Total alumnat	Estrangers	% estrangers
Educació infantil	31.306	3.141	10,03	32.332	3297	10,19	33.967	3311	9,75
Educació primària	56.988	7.556	13,25	56.726	8719	15,37	59.004	9462	16,04
ESO (primer i segon Cicle)	40.017	4.508	11,26	39.126	5124	13,09	39.717	5778	14,55
Batxillerat (LOGSE)	11.740	665	5,66	11724	708	6,03	11.243	873	7,76
Cicles formatius d'FP	6.824	335	4,9	6319	507	8,02	6.839	562	8,22

	2007-2008			2008-2009		
	Total alumnat	Estrangers	% estrangers	Total alumnat	Estrangers	% estrangers
Educació infantil	35.781	3900	10,9	36.580	4336	11,8
Educació primària	61352	10238	16,7	63.259	11.034	17,4
ESO (primer i segon Cicle)	39.541	6454	16,3	39.767	7408	18,6
Batxillerat (LOGSE)	10638	891	8,4	12.487	1048	8,4
Cicles formatius d'FP	6.924	692	10	7.696	805	10,5

Font: Direcció General de Planificació i Centres.

els ensenyaments no universitaris i en el curs 2007-2008 hi havia 23.638 alumnes. Per comparació a la resta de comunitats autònomes, el percentatge d'alumnat estranger a les Illes Balears en el curs 2007-2008 fou de 14,4%, el segon més elevat de tot l'Estat, i molt per sobre de la mitjana nacional (9,4%).²³ (Vegeu el quadre III-54.)

Segons les dades de la Direcció General de Planificació i Centres de la Conselleria d'Educació i Cultura, el percentatge d'alumnat estranger en el curs 2008-2009 en l'educació no universitària va ser del 15,31% respecte a la població general. Segons les dades procedents d'aquesta mateixa font, el percentatge d'alumnat estranger escolaritzat a primària respecte al total de la població escolaritzada fou del 13,25% en el curs 2004-2005 i del 17,4% en el curs 2008-2009. Per la seva part, el percentatge d'alumnat estranger escolaritzat en l'educació secundària obligatòria fou de l'11,26% en el curs 2004-2005 i del 18,6% en el curs 2008-2009. (Vegeu el quadre III-55.)

Tenint en compte una perspectiva evolutiva de recorregut ampli, a les Illes Balears des del curs 1991-1992 fins al curs 2008-2009 l'augment d'alumnat estranger ha estat constant, particularment en l'educació primària i en l'educació secundària obligatòria.

Per illes i per nivells educatius, la distribució total en percentatges és la següent: els 11.034 alumnes estrangers escolaritzats en l'educació primària en el curs 2008-2009 es reparteixen de la manera següent: el 78,9% a Mallorca, el 7,5% a Menorca, el 12,7% a Eivissa i el 0,9 a Formentera. Pel que fa a l'escolarització dels 7.408 alumnes estrangers en l'educació secundària, les dades en percentatges varen ser les següents: a Mallorca el 79,6%, a Menorca el 6,8%, a Eivissa el 12,7% i a Formentera el 0,8%. (Vegeu el quadre III-56.)

La distribució per sexe és bastant equilibrada en conjunt, si bé observam algunes diferències entre tots dos pel que fa a l'ensenyament de batxillerat (42,3% d'homes i 57,7% de dones); els programes de qualificació professional inicial (QPPI), 65,0% homes i 35,0% de dones; els ensenyaments de règim especial, 34,9% homes i 65,1% de dones, i l'ensenyament d'idiomes, 26,74% homes i 73,25% de dones.

D'acord amb les dades de la Direcció General de Planificació i Centres 2008-2009, el darrer butlletí del CIDE²⁴ i les xifres anteriors, al nostre país l'escolarització d'aquest alumnat s'ha dut a terme fonamentalment als centres de titularitat pública. Aquesta mateixa realitat també s'ha produït a les Illes Balears,²⁵ i també l'increment constant del nombre d'alumnes escolaritzats en els diferents nivells

23. Ministeri d'Educació Política Social i Esport. *Datos y cifras curso escolar 2008-2009*. Madrid: Secretaria General Tècnica. Subdirecció General d'Informació i Publicacions. Madrid: Mepsyd, 2008.

24. Ministeri d'Educació i Ciència. Centre d'Investigació i Documentació Educativa. «El alumnado extranjero en el sistema educativo español (1996-2007)». *Boletín CIDE de Temas Educativos*, número 16, setembre de 2007.

25. Com ja s'ha recollit en les memòries del CES de tots els anys anteriors. Palma: CES.

QUADRE III-56. ALUMNAT ESTRANGER A LES BALEARS (2008-2009)

	Educació infantil	Educació primària	ESO	Batxillerat	Cicles GM	Cicles GS	Educació especial	POPI	Educació d'adults	Règim especial	Educació d'idiomes	Total/illa
Mallorca	3.386	8.711	5.899	838	391	250	88	170	1.696	71	873	22.373
Homes	1.745	4.457	3.061	348	197	100	56	109	890	28	225	11.216
Dones	1.641	4.254	2.838	490	194	150	32	61	806	43	648	11.157
Menorca	339	831	505	51	51	14	4	21	437	10	56	2.319
Homes	186	449	267	26	31	7	2	15	174	6	12	1.175
Dones	153	382	238	25	20	7	2	6	263	4	44	1.144
Eivissa	579	1.396	942	155	78	19	11	28	446	28	128	3.810
Homes	295	713	500	67	37	9	4	19	180	4	44	1.872
Dones	284	683	442	88	41	10	7	9	266	24	84	1.938
Formentera	32	96	62	4	1	1	3	7			16	222
Homes	15	51	30	2	1	1	2	4			6	112
Dones	17	45	32	2			1	3			10	110
Total/ensenyamt	4.336	11.034	7.408	1.048	521	284	106	226	2.579	109	1.073	28.724
Total homes	2.241	5.670	3.858	443	266	117	64	147	1.244	38	287	14.375
Total dones	2.095	5.364	3.550	605	255	167	42	79	1.335	71	786	14.349

Nota: L'apartat ESO no inclou ESO per a adults.
 L'apartat de batxillerat inclou el nocturn i també a distància.
 Els apartats cicles GM i cicles GS inclouen tots els cicles a excepció dels d'arts plàstiques, que figuren dins règim especial.
 Font: Direcció General de Planificació i Centres.

QUADRE III-57. ALUMNAT ESTRANGER PER NIVELLS EDUCATIUS I TITULARITAT DEL CENTRE. CURS 2008-2009

	Total	Educació infantil	Educació primària	Educació especial	ESO	Batxillerat	Cicles formatius FP	PQPI	Educacions Artístiques	Educacions d'idiomes	Educacions esportives	No consta
Total Espanya	742.470	123.854	304.671	3.454	213.527	32.101	31.780	8.381	3.413	16.718	51	4.520
Públics	615.144	103.489	259.033	2.289	171.605	27.712	24.876	6.115	3.222	16.718	8	77
Privats	127.335	20.365	45.638	1.165	41.922	4.389	6.904	2.266	191	0	43	4.452
% públics	86	84	85	66	80	86	78	73	94	100	16	2
Total Illes Balears	26.145	4.336	11.034	106	7.408	1.048	805	226	109	1.073	0	0
Públics	21.569	3.568	9.036	47	5.940	881	695	220	109	1.073	0	0
Privats	4.576	768	1.998	59	1.468	167	110	6	0	0	0	0
% públics	82	82	82	44	80	84	86	97	100	100	0	0

1. En educació infantil no s'hi inclou l'alumnat estranger de primer cicle per no disposar d'aquesta informació.

Font: Elaboració pròpia a partir de Ministeri d'Educació i Ciència. Alumnat estranger. Resultats per comunitat autònoma. Avanços curs 2008-2009.

educatius. Durant el curs 2008-2009 continua aquesta concentració d'estrangers als centres públics: del total dels 26.145 alumnes estrangers, 21.569 (82%) foren escolaritzats a l'escola pública i 4.576 en centres privats. (Vegeu el quadre III-57.)

Segons les dades recollides, l'escola pública escolaritza més del 80% del total d'alumnes estrangers escolaritzats de forma gairebé constant a tots els nivells educatius.

Analitzant la informació estatal per nivells educatius (CIDE, 2007), i comparant les dades de les Illes Balears dels darrers cinc cursos, 2004-2005, 2005-2006, 2006-2007, 2007-2008 i 2008-2009, respecte al total d'alumnat i dels alumnes estrangers es pot veure que: el major nombre

d'alumnat estranger es concentra en l'educació primària, amb 63.259 alumnes; l'educació secundària obligatòria, amb 39.767 alumnes, i l'educació infantil, amb 36.580 alumnes.

En relació amb altres etapes educatives, destaca la presència d'alumnat estranger en els programes d'educació d'adults (2579), estudis d'idiomes (1073), batxillerat (1048), cicles formatius (805); PQPI (226), educació especial (106) i altres ensenyaments artístics i musicals (109). En aquest sentit, cal destacar que el percentatge de participació dels alumnes immigrants en els programes de qualificació professional inicial destinats a l'alumnat amb dificultats per seguir els estudis ordinaris de l'ESO, ja que sembla que també ha esdevingut una

QUADRE III-58A. NOMBRE D'ALUMNES ESTRANGERS PER 1.000 ALUMNES MATRICULATS A EDUCACIÓ INFANTIL, EDUCACIÓ PRIMÀRIA I ESO (2007-2008)

	Educació infantil			Educació primària			ESO		
	Total	Centres públics	Centres privats	Total	Centres públics	Centres privats	Total	Centres públics	Centres privats
Espanya	73	95	34	112	141	53	108	132	60
I. Balears	117	152	62	167	221	74	163	217	79

1. Per calcular la taxa d'educació infantil no s'ha tingut en compte l'alumnat de primer cicle, ja que no es disposa d'aquesta informació per a l'alumnat estranger.

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades d'avanç del Ministeri d'Educació, Cultura i Esport. Curs 2007-2008.

QUADRE III-58B. NOMBRE D'ALUMNES ESTRANGERS PER 1.000 ALUMNES MATRICULATS A EDUCACIÓ INFANTIL, EDUCACIÓ PRIMÀRIA I ESO (2008-2009)

	Educació infantil			Educació primària			ESO		
	Total	Centres públics	Centres privats	Total	Centres públics	Centres privats	Total	Centres públics	Centres privats
Espanya	70	92	32	115	145	53	118	144	68
I. Balears	119	157	55	174	226	86	186	244	95

1. Per calcular la taxa d'educació infantil no s'ha tingut en compte l'alumnat de primer cicle, ja que no es disposa d'aquesta informació per a l'alumnat estranger.

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades d'avanç del Ministeri d'Educació, Cultura i Esport. Curs 2008-2009.

alternativa per a l'alumnat estranger amb aquestes mateixes dificultats.

L'increment interanual de l'alumnat estranger també reflecteix aquesta important evolució constant en si mateixa i respecte a les dades globals de la població autòctona. El nombre d'alumnes estrangers per cada 1.000 alumnes matriculats en l'educació infantil, l'educació primària i l'educació secundària obligatòria és molt superior a la mitjana nacional. (Vegeu els quadres III-58a i III-58b.)

Pel que fa a la procedència geogràfica de l'alumnat i continuant la mateixa línia observada en els darrers anys, i també aquests dos darrers cursos acadèmics, els alumnes procedents d'Amèrica del Sud són el grup més nombrós en el sistema educatiu espanyol, i també en el sistema educatiu de

les Illes Balears amb percentatges un poc més elevats. El grup següent més nombrós d'alumnes a les Balears procedeix de la Unió Europea, amb percentatges un poc més elevats a les Balears respecte als percentatges estatals pel que fa a aquest alumnat, i un poc més baixos pel que fa a la resta d'Europa i Àsia. A les Balears, en aquests dos cursos, pel que fa a la procedència geogràfica de l'alumnat estranger, els percentatges estan més igualats respecte als anteriors, i les diferències en les procedències de l'alumnat estranger entre Espanya i les Illes Balears són molt més petites que el curs anterior. El tercer gran grup procedeix del nord d'Àfrica, amb un percentatge similar a l'estatal, i amb percentatges un poc més elevats en aquests dos darrers cursos respecte al curs passat a les Illes Balears. (Vegeu els quadres III-59a i III-59b.)

QUADRE III-59A. DISTRIBUCIÓ PERCENTUAL DE L'ALUMNAT ESTRANGER PER ÀREES GEOGRÀFIQUES DE PROCEDÈNCIA (2007-2008)

	TOTAL	Total	Europa		Àfrica	Amèrica			Àsia	Oceania	No consta país
			UE (27 països)	Resta		del Nord	Central	del Sud			
Espanya	695.190	100	25,40%	3,70%	19,40%	1%	3,60%	41,90%	4,80%	0%	0,10%
Illes Balears	23.638	100	27,40%	2,40%	18,80%	0,60%	2,60%	44,60%	3,50%	0%	0%

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades d'avanç del Ministeri d'Educació, Cultura i Esport. Curs 2007-2008.

QUADRE III-59B. DISTRIBUCIÓ PERCENTUAL DE L'ALUMNAT ESTRANGER PER ÀREES GEOGRÀFIQUES DE PROCEDÈNCIA (2008-2009)

	TOTAL	Total	Europa		Àfrica	Amèrica			Àsia	Oceania	No consta país
			UE (27 països)	Resta		del Nord	Central	del Sud			
Espanya	742.470	100	25,10%	3,70%	20,50%	0,90%	3,70%	40,70%	5,20%	0%	0,10%
Illes Balears	26.145	100	27,40%	2,30%	20%	0,70%	2,70%	43,20%	3,70%	0%	0%

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades d'avanç del Ministeri d'Educació, Cultura i Esport. Curs 2008-2009.

Es presenta, a continuació, la distribució d'aquest alumnat estranger per àrea geogràfica de procedència i titularitat del centre.²⁶ (Vegeu els quadres III-60a i 60b.)

Es pot observar que en els dos cursos el grup majoritari d'alumnes estrangers a les Illes Balears —11.292 alumnes en el curs

2008-2009— procedeix d'Amèrica del Sud. (Vegeu els quadres 61a i 61b.)

Els països de procedència són principalment: Equador, Argentina, Colòmbia i Bolívia; 7.156 de la Unió Europea, principalment Alemanya, Regne Unit i Romania, i 5.220 d'Àfrica, principalment del Marroc.

QUADRE III-60A. DISTRIBUCIÓ DE L'ALUMNAT ESTRANGER PER ÀREA GEOGRÀFICA DE PROCEDÈNCIA I PER TITULARITAT DEL CENTRE (2007-2008)

	Total	Europa		Àfrica	Amèrica			Àsia	Oceania	No consta país
		UE (27 països)	Resta		del Nord	Central	del Sud			
Espanya	695.190	176.667	25.971	135.086	6.609	25.328	291.258	33.064	325	862
Pública	575.722	146.673	20.852	121.570	4.121	20.027	236.843	24.644	219	773
Privada	119.468	30.014	5.119	13.516	2.488	5.301	54.415	8.420	106	89
Illes Balears	23.638	6.467	570	4.452	149	615	10.544	831	9	1
Pública	19.586	5.421	432	3.771	110	471	8.675	696	9	1
Privada	4.052	1.046	138	681	39	144	1.869	135	0	0

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades d'avanç del Ministeri d'Educació, Cultura i Esport. Curs 2007-2008.

QUADRE III-60B. DISTRIBUCIÓ DE L'ALUMNAT ESTRANGER PER ÀREA GEOGRÀFICA DE PROCEDÈNCIA I PER TITULARITAT DEL CENTRE (2008-2009)

	Total	Europa		Àfrica	Amèrica			Àsia	Oceania	No consta país
		UE (27 països)	Resta		del Nord	Central	del Sud			
Espanya	742.470	186.640	27.440	151.918	6.943	27.269	302.190	38.894	327	538
Pública	615.144	156.332	22.042	136.423	4.313	21.598	243.979	29.544	214	699
Privada	127.335	30.308	5.398	15.495	2.630	5.671	58.211	9.350	113	159
Illes Balears	26.145	7.156	599	5.220	170	717	11.292	979	11	1
Pública	21.569	5.938	458	4.458	138	552	9.203	812	9	1
Privada	4.576	1.218	141	762	32	165	2.089	167	2	0

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades d'avanç del Ministeri d'Educació, Cultura i Esport. Curs 2008-2009

26. Ministeri d'Educació i Ciència. *Avances curso 2007-2008. Series de alumnado extranjero*. Madrid: Secretaría General Técnica. Subdirecció General d'Informació i Publicacions, 2008.

QUADRE III-61A. ALUMNAT ESTRANGER PER PAÍS/ÀREA GEOGRÀFICA DE NACIONALITAT (2007-2008)

Unió Europea (27 països)	6.467	Àfrica	4.452	Amèrica del Sud	10.544
Alemanya	1.655	Algèria	95	Argentina	2.298
Bèlgica	68	Guinea Equatorial	45	Bolívia	1.054
Bulgària	710	Marroc	3.812	Brasil	408
França	250	Altres països d'Àfrica	500	Xile	576
Holanda	163	Amèrica del Nord	149	Colòmbia	1.726
Itàlia	711	Canadà	11	Equador	2.929
Lituània	17	Estats Units	86	Perú	246
Polònia	293	Mèxic	52	Uruguai	968
Portugal	167	Amèrica Central	615	Veneçuela	228
Regne Unit	1.311	Cuba	216	Altres països d'Amèrica del Sud	111
Romania	817	República Dominicana	319	Àsia	831
Suècia	69	Altres països d'Amèrica Central	80	Xina	479
Altres països de la UE	236			Filipines	169
Resta d'Europa	570			Índia	81
Rússia	229			Pakistan	14
Suïssa	81			Altres països d'Àsia	88
Ucraïna	155			Oceania	9
Altres països d'Europa	105			No consta país	1
		TOTAL	23.638		

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades d'avanç del Ministeri d'Educació, Cultura i Esport. Curs 2007-2008.

QUADRE III-61B. ALUMNAT ESTRANGER PER PAÍS/ÀREA GEOGRÀFICA DE NACIONALITAT (2008-2009)

Unió Europea (27 països)	7.156	Àfrica	5.220	Amèrica del Sud	11.292
Alemanya	1.675	Algèria	103	Argentina	2.328
Bèlgica	87	Guinea Equatorial	43	Bolívia	1.072
Bulgària	757	Marroc	4.408	Brasil	537
França	264	Altres països d'Àfrica	666	Xile	590
Holanda	172	Amèrica del Nord	170	Colòmbia	1.934
Itàlia	861	Canadà	12	Equador	3.095
Lituània	25	Estats Units	103	Perú	298

Continua

QUADRE III-61B. ALUMNAT ESTRANGER PER PAÍS/ÀREA GEOGRÀFICA DE NACIONALITAT (2008-2009)

Polònia	351	Mèxic	55	Uruguai	1.959
Portugal	198	Amèrica Central	717	Veneçuela	218
Regne Unit	1.400	Cuba	258	Altres països d'Amèrica del Sud	161
Romania	984	República Dominicana	303	Àsia	979
Suècia	75	Altres països d'Àfrica Central	156	Xina	551
Altres països de la UE	307			Filipines	170
Resta d'Europa	599			Índia	123
Rússia	253			Pakistan	15
Suïssa	90			Altres països d'Àsia	120
Ucraïna	148			Oceania	11
Altres països d'Europa	108			No consta país	1
		TOTAL	26.145		

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades d'avanç del Ministeri d'Educació, Cultura i Esport. Curs 2008-2009.

Els continents de procedència amb menys alumnes són Amèrica del Nord i Oceania, amb percentatges semblants als estatals. Això no obstant, i d'acord amb les dades de la Direcció General de Planificació i Centres i les dades d'avanç del Ministeri d'Educació i Ciència del 2008-2009, l'alumnat de la Unió Europea experimenta una important pujada a causa de la incorporació a aquest grup dels nous països que s'han afegit a la UE: Bulgària i Romania, augment que ja s'observava en cursos anteriors.

Per illes i d'acord amb les dades de la Direcció General de Planificació i Centres 2008-2009, els percentatges més importants de procedència de l'alumnat estranger són: a Mallorca: Marroc, Equador, Argentina, Colòmbia, Alemanya, Regne Unit, Bolívia, Uruguai, Bulgària i Romania; A Menorca: Equador, Regne Unit, Marroc,

Colòmbia, Bolívia i Argentina; A Eivissa: Marroc, Equador, Argentina, Alemanya, Regne Unit i Colòmbia, i a Formentera: Marroc, Argentina, Itàlia, Colòmbia i Alemanya.

Un altre aspecte que cal tenir en compte es refereix a la diversitat de l'alumnat estranger pel que fa a les nacionalitats de procedència. Segons el que reflecteixen les dades de la Direcció General de Planificació i Centres, no tan sols ha augmentat cada curs el nombre d'alumnat estranger en el sistema educatiu, també se n'ha ampliat la procedència geogràfica. Així, i durant els cursos 2006-2007, 2007-2008 i 2008-2009, i respectivament, són 126, 127 i 131 nacionalitats diferents a les Illes Balears. Tot i aquesta àmplia diversitat, la major part d'alumnat estranger procedeix de països en desenvolupament.²⁷

27. Tal com també es recull en l'*Informe España 2007 i 2008* del Centro de Estudios del Cambio Social. Madrid: Fundación Encuentro.

La distribució de l'alumnat estranger segons la titularitat del centre i també la distribució per illes i per municipis són qüestions que cal considerar respecte a la planificació i l'organització educativa, el suport al professorat i a les famílies i els programes que cal dur a terme. La concentració elevada d'estudiants immigrants en la xarxa pública i en determinats territoris i centres concrets requereix, sens dubte, que s'adoptin mesures estructurals del sistema per evitar processos de marginació d'aquests centres i alumnes. Així mateix, i tal com hem indicat en les memòries del CES dels anys anteriors, també és important afavorir una distribució equilibrada dels estudiants estrangers en el conjunt de la xarxa de centres públics i concertats de les Illes. Més que una declaració de principis, és important fer possible el valor educatiu de la diversitat i de la convivència intercultural a les nostres aules i fora d'aquestes com a missatge i com a pràctica educativa de valor. L'atenció a la diversitat requereix formació, estratègies organitzatives i més recursos materials i humans perquè el sistema educatiu funcioni de forma adequada a les necessitats de l'alumnat i de les seves famílies.

4.2.

ELS ESTUDIS UNIVERSITARIS A LES ILLES BALEARS (2008-2009)

Després d'un període d'un any i mig, des de final de 2006 fins a mitjan 2008, en què els nous governs, tant el de les Illes Balears com l'espanyol, sorgits dels processos electorals respectius varen compor-

tar canvis en les dues administracions pel que fa a les estructures i les responsabilitats tant en universitats com en recerca amb l'anunci de la continuació de la reforma del sistema universitari a tot l'Estat, es podia preveure un curs amb la inestabilitat derivada d'una transició complicada, com a mínim en les estructures (graus i postgraus) i els continguts (plans d'estudis), i així ha estat bona part del curs acadèmic 2008-09.

El context actual de recessió econòmica també ha emmarcat en gran manera les discussions del sistema universitari a les Balears. La Llei de pressuposts del Govern de les Illes Balears per al 2009 ha previst un increment limitat de les despeses i de les partides destinades a la universitat, a les quals el Govern ha destinat 61 milions d'euros.

D'altra banda, l'any 2008 ha significat l'inici del nou Pla Estatal d'R+D+i, que estableix els objectius i les prioritats de la política d'investigació i d'innovació per al període 2008-2011 i la continuïtat de diverses convocatòries competitives emmarcades en el programa Ingenio 2010.

Cal assenyalar, que aquest darrer curs acadèmic s'ha caracteritzat per ser un període de transició per adaptar les titulacions a l'espai europeu d'educació superior, sobretot pel que fa als graus, un procés que s'ha vist immers enmig d'un debat públic ampli i de reclamació per part d'alguns col·lectius, principalment de determinats sectors dels estudiants i de formes diverses, amb demandes que anaven des de la necessitat d'incrementar la informació o el debat fins a d'altres que vinculaven el procés amb la necessitat de

més beques i finançament públic o peticions d'aturada temporal del procés. En aquest sentit, el Ministeri va enfortir la comunicació amb la societat sobre l'anomenat procés de Bolonya, i la UIB va intensificar l'explicació pública dels diversos processos en marxa.

Un període, doncs, marcat profundament pel context de recessió en què es troba l'economia, en el qual, tal com s'indica des dels àmbits polítics, econòmics i socials, la represa del camí del creixement es fonamenta en una societat i una economia fortament basades en el coneixement. Tanmateix, aquest estat d'opinió a hores d'ara no ha comportat, en general, un increment de la inversió pública destinada a desenvolupar més les estructures bàsiques de generació i transmissió de coneixement, que són les universitats.

4.2.1. REFORMA DELS PLANS D'ESTUDI PER A L'ADAPTACIÓ A L'ESPAI EUROPEU D'EDUCACIÓ SUPERIOR

El procés d'adaptació a l'espai europeu d'educació superior (EEES), regulat pel Reial decret 1393/2007, de 29 d'octubre, que estableix l'ordenació dels ensenyaments universitaris oficials, implica canvis importants en el sistema universitari espanyol, especialment pel que fa a la reforma, la verificació i l'acreditació dels títols oficials. Per tal de dur a terme el procés de reforma, s'han establert a la UIB al llarg de l'any acadèmic comissions de reforma de grau i màster per a cada títol. Les comissions han estat formades per una presidència, un secretari, vocals acadèmics i estudiants, i han comptat amb consultes de diverses organitzacions socials, acadè-

miques i científiques i d'experts de cada disciplina. Aquest procés ha estat liderat per l'equip rectoral, que ha estat assessorat per l'Oficina de Convergència i Harmonització Europea (OCIHE).

El Reial decret 1509/2008, de 12 de setembre, estableix el Registre d'Universitats, Centres i Títols (RUCT), que té caràcter públic i de registre administratiu, compila la informació actualitzada del sistema universitari referent a universitats, centres i títols, i és alhora un instrument que garanteix la qualitat en les noves titulacions adaptades a l'EEES. Amb aquest model, que potencia l'autonomia universitària, les universitats proposen l'oferta acadèmica, que, un cop avaluada per l'ANECA, verificada pel Consell de Universitats i registrada al RUCT, amb l'autorització corresponent del Govern de les Illes Balears, s'incorpora a un catàleg obert de titulacions. La inscripció al RUCT dels títols oficials té com a efecte la consideració inicial de títol acreditat. D'altra banda, tots els processos relacionats amb la renovació de l'acreditació dels títols, així com la modificació i l'extinció dels plans d'estudis, també s'hauran de registrar al RUCT.

El Reial decret 1892/2008, de 14 de novembre, determina les condicions d'accés als ensenyaments universitaris oficials de grau i els procediments d'admissió a les universitats públiques espanyoles sobre la base del respecte als principis d'igualtat, mèrit i capacitat. El Decret també regula un nou sistema d'accés a la universitat per a les persones més grans de quaranta anys que acreditin una determinada experiència laboral o professional i no disposin de la titulació acadèmica establerta

legalment a aquest efecte. De la mateixa manera, preveu l'accés de persones més grans de 45 anys que no disposin de titulació ni experiència laboral o professional.

Finalment, una resolució motivada de la Direcció General d'Universitats (DGU-MICINN, 16 de juliol de 2008) adreçada als rectors de les universitats espanyoles aclaria diversos aspectes relatius als ensenyaments de màster i doctorat en l'ordenació universitària que es desprèn del Reial decret 1393/2007.

Quant al calendari d'extinció dels ensenyaments de postgrau, a partir de l'1 d'octubre de 2009 no es podran iniciar programes de doctorat, d'acord amb el Reial decret 778/1998, de 30 d'abril, els quals s'extingiran definitivament el 30 de setembre de 2015.

Quant al calendari d'extinció dels ensenyaments de només segon cicle, d'acord amb el Reial decret 1393/2007, durant el curs acadèmic 2010-2011 no es podran oferir places de nou ingrés a primer curs de les titulacions actuals. Ara bé, l'extinció de les titulacions de segon cicle començarà el curs 2013-2014, quan ja no es podran oferir places a primer curs.

Quant a la implantació de nous ensenyaments de postgrau, d'acord amb el Reial decret 1393/2007 requerirà la verificació prèvia del Consell d'universitats i que les comunitats autònomes n'autoritzin la implantació.

Quant a la verificació del doctorat, en el nou marc d'adaptació a l'EES el programa de doctorat està format per un període de formació i un altre d'investigació que, un cop superats, permeten obtenir el títol de doctor. Això no obstant, el període de formació es pot configurar pròpiament com a màster —i, com a tal, s'entén que ja ha estat sotmès a verificació— o bé superant 60 crèdits d'un màster o més. La normativa, però, també preveu la possibilitat que les persones graduades en titulacions amb una durada superior als 300 crèdits puguin accedir directament al període d'investigació.

4.2.2. ALUMNAT UNIVERSITARI

Si es presta atenció al nombre d'alumnes, a les Illes Balears varen cursar estudis universitaris a la UIB i a les escoles i centres adscrits un total de 13.552 alumnes en el curs 2008-2009,²⁸ enfront dels 13.895 del curs anterior, la qual cosa suposa una reducció d'un 2,47% del nombre d'alumnes i tornar al nivell d'alumnes dels cursos 2005-06, de manera que es continua per la senda de disminució iniciada en els cursos 2005-06 i 2006-07. [\(Vegeu el quadre A III-1.\)](#)

A a la UNED hi va haver 4.962 alumnes matriculats en aquest darrer curs, 1.232 més que l'any acadèmic anterior. [\(Vegeu el quadre A III-2.\)](#)

A la UOC estudien un total de 1.367 persones, que completen l'alumnat universitari resident a les Illes. [\(Vegeu el quadre A III-3.\)](#)

28. En el moment de tancar aquest capítol (juny del 2009), encara no s'han divulgat les memòries acadèmiques de la UIB, la UNED i la UOC del curs 2008-09. En aquest moment, les dades oficials de la CRUE (Conferència de Rectors de les Universitats Espanyoles) han arribat a l'any acadèmic 2006-07.

Finalment, es poden considerar els 972 alumnes que estudien a altres universitats de l'Estat. En total, hi ha 20.853 alumnes seguint estudis universitaris de primer i segon cicle. A continuació, comentarem amb més detall aquestes dades.

Per fer l'anàlisi, ens centrarem de forma preferent en les dades de la UIB. La justificació d'aquesta decisió és evident: és l'única universitat pública presencial i concentra quasi el 65% de tot els alumnes de les Balears que segueixen estudis universitaris de primer i segon cicle.

La Universitat de les Illes Balears (UIB) imparteix en l'actualitat un total de 49 títols oficials en vigència. D'aquests, 19 corresponen a llicenciatures o enginyeries superiors (cicle llarg); 20 a diplomatures, arquitectura tècnica o enginyeries tècniques (cicle curt), i 10 a titulacions pròpies de la UIB. Si l'oferta de la UNED i de la UOC és no presencial, la de la UIB no es pot dir que sigui només presencial, ja que inclou un model semipresencial ja molt desenvolupat: el programa Campus Extens, així com una titulació completa a distància d'Educació Social.

Segons la branca de coneixement, no s'observen canvis significatius respecte al curs anterior. En relació amb la demanda de nou ingrés dels diversos estudis, es pot comprovar que els cinc estudis amb més alumnes són els de mestre, que en les ofertes de la UIB i de l'Escola Alberta Giménez han tingut 713 alumnes; seguits dels estudis d'empresarials, els quals en les dues modalitats han tingut 489 alumnes, i els estudis de turisme, amb tres opcions (Escola Felipe Moreno, Consell

d'Eivissa i UIB), els quals han tingut 252 nous alumnes. A continuació, els estudis de salut amb l'opció d'Infermeria i de Fisioteràpia arriben també a 252 alumnes, i els de Dret, 212 alumnes. En total, aquests cinc grans grups d'estudis formen un 51,5% de l'alumnat de la UIB. ([Vegeu el quadre A III-4.](#))

4.2.3. EVOLUCIÓ DE LA MATRÍCULA EN ELS DARRERS ANYS

Al llarg dels cursos que van del 2002 al 2005, la matrícula no havia deixat d'augmentar. Aquesta tendència es va invertir en el curs 2005-06, i va disminuir també el 2006-07 de forma moderada. Aquesta tendència ha canviat en els cursos 2007-08 i 2008-09 i s'ha tornat als nivells de nova matrícula del 2003-05. Per volum de demanda, destaquen els estudis de Mestre/a en Educació Infantil, Educació Primària, Infermeria i Fisioteràpia, que registren valors que dupliquen clarament l'oferta de places de la UIB.

Segons la durada dels estudis, la demanda de carreres de cicle llarg es manté constant, mentre que a les de primer cicle es redueix la capacitat que tenen de captar alumnes. ([Vegeu el quadre A III-5.](#))

Quant als estudis de segon cicle, augmenta la demanda amb relació al curs 2007-08 un 22% (de 226 a 275), tot i que no és suficient per cobrir l'oferta de places.

Les tendències a l'Estat han estat molt similars a les de la UIB, amb un descens moderat però sostingut respecte als cursos de final dels anys noranta. També es

pot confirmar com en el curs 2008-2009 continua la davallada del nombre d'alumnes del sistema universitari català (presencial, sense incloure la UOC) registrada en els cursos anteriors; la taxa de creixement anual acumulativa del sistema universitari català ha estat negativa, una vegada més, amb de l'1,4%. Com es pot observar, l'estancament relatiu de les dades de nova matrícula de la UIB és més destacat a partir de les comparacions. En qualsevol cas, pel que fa a la UIB, les dades del darrer curs només confirmen una tendència a mantenir el nombre d'alumnes, sense pèrdues apreciables, però tampoc no aconsegueix captar-ne més. En els darrers anys el nombre d'alumnes matriculats només augmenta en unes quantes universitats; cal dir que l'augment s'observa en especial a la Universitat Oberta de Catalunya (UOC) i a la Universitat Nacional d'Educació a Distància (UNED), atès que el funcionament i la configuració que tenen com a universitats no presencials han motivat un creixement apreciable si el comparem amb el nombre d'alumnes de la UIB al llarg dels darrers cursos. En els últims anys tant la UNED com la UOC han augmentat el nombre d'alumnes, de manera que han donat resposta a una nova manera de seguir els estudis universitaris: compatibilitzar els estudis i la feina, dilatar els processos de formació, etc. Probablement, la flexibilitat horària que permeten aquestes ofertes i la possibilitat de creixement que tenen —que no està limitada per les instal·lacions o la dotació de personal acadèmic per impartir classes presencials— han facilitat mantenir-ne el creixement. També s'ha mantingut la sortida de les Illes per cursar els estudis superiors.

La distribució per sexe a la UIB sobre la matrícula del curs 2008-09 és del 60,50% per a dones i el 39,50% per a homes. ([Vegeu el quadre A III-6.](#))

El percentatge de dones a la UIB continua superant en més de 6 punts la mitjana del conjunt de les universitats espanyoles en aquest mateix curs (54,2%), segons les dades del Consell de Coordinació Universitària (2008). Aquesta diferenciació per sexe superior a la de l'Estat pot estar relacionada amb l'estructura de l'oferta de la UIB, en la qual dominen estudis més feminitzats. La diferenciació apreciable per sexe no és conjuntural, és molt estable en els darrers anys; de fet, no ha canviat gaire des del curs 2000-01, ja que llavors hi havia un 58,40% de dones, és a dir, ha augmentat la feminització un poc més d'un punt percentual. Si es calcula la taxa de masculinitat (TM) es pot comprovar que, per cada 100 alumnes dones, només hi ha 65,29 homes (el curs 2003-04: 71,82). ([Vegeu el quadre A III-7.](#))

Per branques d'ensenyament, aquesta distribució mostra, malgrat això, resultats molt dispars: en les enginyeries i l'arquitectura tècniques són majoritaris els homes (en algunes carreres la TM és superior a 500 homes per cada 100 dones), resultat que es produeix en el sistema universitari espanyol, en un percentatge molt elevat. En l'extrem oposat se situen una sèrie de branques: els estudis d'Educació Social (TM: 19,26), Pedagogia (TM: 21,08), Treball Social (TM: 22,05), Infermeria (TM: 19,42), Psicologia (TM: 27,90), totes les carreres educatives (excepció feta de l'especialitat d'Educació Física) i totes les filologies (36,5%).

4.2.3.1. Alumnes que estudien fora de la CAIB

De tots els alumnes que fan proves d'accés a la UIB, hi ha un percentatge molt apreciable que es trasllada a una altra universitat de l'Estat. Pel que fa al curs 2008-09, 972 alumnes varen fer aquesta operació de trasllat. Aquest volum d'alumnes que opta per altres universitats presencials de l'Estat, es manté pràcticament igual respecte al curs 2006-07, ja que aquest curs varen ser 930 els que varen demanar trasllat d'expedient.

Les universitats a les quals cursen els estudis es concentren a Barcelona (Universitat de Barcelona, Universitat Autònoma, Universitat Politècnica i Universitat Pompeu Fabra), amb un 49,65% del total d'alumnes que directament es matriculen en universitats exteriors a la CAIB, i a Madrid (Universitat Complutense i Universitat Politècnica), amb més d'un 22%. A molta distància hi ha altres localitats com València o Granada. Aquestes destinacions de referència són les mateixes des del curs 2005-06.

Els factors que influeixen en aquest abandonament són diversos, però hi ha un factor molt destacat i després una sèrie de factors associats de diverses maneres:

- El factor més important és la manca d'alguns estudis a l'oferta de la CAIB (UIB, UNED, UOC), com ara els estudis de Medicina, Belles Arts, Arquitectura, Farmàcia, Ciències de l'Activitat Física, Enginyeria Industrial, etc. En total, més d'un 50% de tots els que estudien fora ho fan en carreres que no

s'ofereixen a la CAIB, entre les quals destaquen especialment les carreres sanitàries.

- El altres factors associats són molt diversos: el prestigi d'altres universitats; la tradició familiar de cursar els estudis en una determinada universitat pública o privada; la presència de familiars a les ciutats a les quals es traslladen els alumnes; la garantia de seguir els estudis en castellà (tot i que l'oferta d'universitats catalanes o valencianes capta més del 50% de tots els alumnes que estudien fora de la CAIB); etc. La importància d'aquests factors i el nivell d'associació és impossible d'estimar actualment, només un estudi detallat pot millorar el coneixement que tenim d'aquests temes.

4.2.4. LA UNED I LA UOC EN L'OFERTA I LA DEMANDA DELS ALUMNES DE LA CAIB

La UNED ha desenvolupat una certa transformació en els darrers anys, ja que ha dut a terme una adaptació de més qualitat a les tecnologies de la informació, i també ha millorat les instal·lacions que té a la CAIB. La seva oferta es concreta en 30 titulacions, seguides per un total de 4.962 alumnes. Domina la titulació de Dret (538 matriculats el 2008-09) i Psicologia (411), que han augmentat de forma sostinguda en els darrers anys acadèmics. Les dades sobre l'evolució de la matriculació són cada vegada millors. Les dades ajustades, oferides aquest any acadèmic per la seu de la UNED a les Illes, milloren la fiabilitat de les dimensions de la matrícula. Els

avantatges que ofereix, pel que fa a flexibilitat, són importants, però encara no se'n poden conèixer les taxes d'èxit, punt més dèbil de les ofertes d'estudis superiors a distància. [\(Vegeu el quadre A III-8.\)](#)

Les dades sobre els estudis de doctorat i formació continuada han millorat clarament la percepció de la importància de la UNED. Pel que fa als estudis de postgrau, la importància de la UNED ha augmentat considerablement, ja que ha matriculat 4.036 alumnes, i a més compta amb 52 alumnes en diversos estudis de doctorat.

La Universitat Oberta de Catalunya (UOC) té una oferta d'estudis en procés d'ampliació. En els estudis de primer i segon cicle, actualment en procés de canvi, hi ha 1.367 alumnes, de manera que ha augmentat en 50 el nombre de matriculats en el curs 2007-08 (1.307 alumnes de les Balears).

Pel que fa als estudis de postgrau, la seva importància relativa és mínima, amb 44 alumnes fent doctorats o màsters.

El rendiment acadèmic corresponent al curs 2008-09, mesurat a partir de la taxa de rendiment, és del 68,9%, dada lleugerament superior a la del curs 2007-08 (67,6%). De la mateixa manera, es mantenen diferències importants pel que fa a centres, amb xifres que oscil·len entre el màxim de les diplomatures de salut i mestre (superiors al 90%) i els mínims de diversos estudis de ciències. Segons la branca de coneixement, l'evolució d'aquest indicador evidencia una recuperació lleugera en tots els àmbits, especialment en les ciències (que superen el 65%), les

ciències socials i jurídiques (que superen el 69%) i les ciències humanes (que superen el 85%). La taxa d'èxit el curs 2008-09 se situa en un 90,3%, un punt superior a la del curs 2007-08.

4.2.5. ESTUDIS DE TERCER GRAU I INVESTIGACIÓ A LA UIB

En aquest darrer apartat, el dels estudis de postgrau, la UIB és l'oferta més estructurada, comparativament de més qualitat i amb resultats incomparablement millors. La matrícula dels cursos de doctorat, en el curs 2008-09, ha estat de 596 alumnes, de manera que ha disminuït un 7,5% respecte al curs anterior. Aquest nombre d'alumnes s'ha mantingut de forma significativa, sempre amb més de 450 alumnes en els darrers anys. En qualsevol cas, la tendència, des de 2005-2006, ha estat caracteritzada per l'increment moderat d'alumnes de doctorat, que ha augmentat en un 30,42%. [\(Vegeu el quadre A III-9.\)](#)

Segons la branca de coneixement, l'equilibri és notable; malgrat això, els doctorats de caire humanístic —filologies, història, etc.— (29,3%) i de ciències de la salut i psicologia (18,96%) són els que concentren una major proporció d'estudiants, seguits pels de ciències de l'educació, dret i economia i ciències experimentals, que se situen entre el 16% i el 17% del total. Si s'hi presta atenció de forma més detallada, la desigualtat per programes de doctorat és apreciable, amb doctorats amb més de 40 alumnes (biologia, educació —investigació i innovació—, ciències mèdiques bàsiques, història i història de l'art), i d'altres amb un nombre reduït d'a-

lumnès. En qualsevol cas, no és tan important el volum d'alumnes com la qualitat d'aquests estudis, mesurada per les mencions de qualitat atorgades per l'ANECA i pel nombre de tesis aprovades: només en el darrer curs s'han presentat 24 tesis.

En l'estudi de 2009 titulat *La calidad de las universidades en España* (CES de la Comunitat de Madrid), s'analitzen 32 variables agrupades en 10 factors: recursos humans, mitjans informàtics, llibres per alumne, tesis, patents, projectes d'I+D, etc. La majoria de les dades, recollides en el curs 2006-2007, han estat facilitats per la Conferència de Rectors de les Universitats Espanyoles (CRUE) a l'equip d'investigadors encapçalat pel catedràtic d'Economia Aplicada Mikel Buesa. La Universitat de les Illes Balears parteix com la número 31 de la llista de 47 universitats públiques analitzades. Té un 58 sobre 100 punts en docència i en investigació. L'informe arrodoneix els seus resultats al 100% i presenta la Universitat Politècnica de València com a model amb 100 punts per mesurar la resta. La segueix la Universitat de Santiago de Compostel·la, amb 14,9 punts de diferència. A partir d'aquesta, els salts en la llista són més reduïts.

La UIB puntua malament a les variables considerades a l'índex general de docència (universitat 40 de 47, amb 27,22 punts de 100, encara que la primera universitat només arriba a 54,14 punts). Aquest resultat no és especialment preocupant quan es revisen els indicadors considerats, agrupats en cinc factors: dimensions de les universitats, recursos humans, dotació de recursos, esforç bibliogràfic i resultats del doctorat (nombre de tesis).

La puntuació de la UIB millora molt a l'índex general d'investigació (universitat 22, amb 36,65, la primera universitat arriba a 55,95 punts). Els indicadors d'aquest índex són els recursos financers obtinguts per a la investigació; els resultats de la investigació, mesurats per les patents i les tesis doctorals per doctor; els projectes d'I+D competitiva i nivell d'èxit dels estudiants del doctorat; el nivell acadèmic dels investigadors, i les publicacions ISI de les universitats. L'informe de la Fundació Conocimiento y Desarrollo (2008) coincideix amb aquesta bona valoració de la UIB en investigació. La UIB (amb 70,19 articles ISI cada cent professors a temps complet; al voltant de 1.600 publicacions per any, de les quals 700 són aparicions en revistes internacionals de prestigi) figura com el quart centre públic que més produeix, per sobre d'universitats com la Pompeu Fabra de Barcelona o la Carlos III de Madrid.

4.2.6. PROFESSORAT DE LA UIB

En l'àmbit dels recursos i l'organització, la reforma de la LOU, aprovada per la Llei orgànica 4/2007, de 12 d'abril, preveu, entre altres qüestions, una nova configuració de la docència universitària en tres àmbits:

- L'estructuració del personal docent universitari permanent en dos únics cossos: catedràtics d'universitat (CU) i professors titulars d'universitat (TU), així com la integració en aquests cossos del professorat catedràtic d'escola universitària (CEU) i el professorat titular d'escola universitària (TEU). Segons esta-

bleix la disposició addicional segona de la Llei orgànica 4/2007, que modifica la LOU, podran accedir directament al cos de TU el professorat TEU que tingui el títol de doctor o l'obtingui posteriorment i estigui acreditat d'acord amb els mecanismes prevists en la legislació. En aquest sentit, el Consell de Govern ha aprovat la promoció de la majoria de TEU doctors acreditats a TU al llarg de l'any acadèmic.

- La reestructuració de les modalitats de contractació laboral fixades ara en les figures següents: ajudant, professor ajudant doctor, professor contractat doctor, professor associat i professor visitant.
- Un nou procediment per accedir als cossos docents universitaris que requereix l'obtenció prèvia de l'acreditació per l'ANECA o l'AQUIB (a les Illes Balears).

Quant al personal docent i universitari, en la disposició addicional sisena encomana al Govern l'elaboració d'un reial decret sobre l'estatut del PDI, que inclourà la regulació d'una estructura de carrera funcional basada en l'obtenció de mèrits docents o investigadors i les condicions en què el funcionariat universitari pot participar en la gestió i l'explotació dels resultats de les seves investigacions.

Mentre aquest procés queda obert, pel que fa a la situació actual a la UIB, en relació amb el personal docent i investigador (PDI) de la UIB, s'hi donen els trets següents. ([Vegeu el quadre A III-10.](#))

El professorat permanent està format per 488 catedràtics i titulars (40,13%) i per 728 (59,87%) de no permanents, és a dir, associats, ajudants i d'altres. Aquestes 1.216 places, equivalents a jornada completa (EJC) —és a dir, equivalents a 37,5 hores setmanals— representen 886 docents. Això significa que, si només es considera aquest professorat teòric (EJC), aquest augment en el nombre de professors millora la ràtio d'alumnes per professor: amb 15,29 durant el curs 2008-2009 a la UIB, mentre que durant el curs 2003-2004 aquesta ràtio era de 18,95 alumnes per professor.

El nombre de professors de la UIB, en els diversos cursos, presenta un increment progressiu moderat, ja que millora la dotació de personal en totes les opcions, excepció feta de les categories per extingir (catedràtics i titulars d'escola universitària), directament implicats en un procés d'accés a la categoria superior de titulars d'universitat. Aquesta millora pot ser enganyosa; de fet, la millora no és significativa pel que fa al professorat permanent, ja que els increments en nombre de titulars d'universitat (de 211 a 276 en el darrer any acadèmic) s'explica per la reconversió de catedràtics i titulars d'escola universitària (de 212 a 123 en el mateix període).

Com ja es va destacar a aquest mateix informe del curs passat, cal posar de manifest les diferències, des de la perspectiva de la categoria del PDI, entre els departaments que varen ser creats i dotats abans (química, física, biologia, dret, matemàtiques o els dos de pedagogia) i els departaments més recents (psicologia, economia aplicada, economia d'empresa, infermeria i fisioteràpia, etc.).

És molt destacada la proporció de professors associats, ajudants i d'altres de no permanents en alguns departaments (per exemple: més d'un 86,8% en Infermeria i Fisioteràpia; un 70,18% en Pedagogia i Didàctiques Específiques); amb tot, cal tenir en compte que el nombre d'associats, ajudants i d'altres de no permanents en els diversos departaments representa un 59,87% del total del professorat. S'ha de tenir present que el creixement de la UIB, des del curs 1999-2001, s'ha fet en bona part gràcies a la contractació de personal associat, és a dir, s'ha produït un increment constant d'aquest tipus de personal, contra els criteris manifestats per la gran majoria de responsables universitaris.

Si es consideren de forma conjunta els professors funcionaris permanents (CU, TU, CEU i TEU), representen un 40,13% (en el curs 2007-08 representaven un 43,75%). És a dir, hi ha 149,2 professors no permanents per cada 100 de permanents, mentre que el curs acadèmic 2007-08 n'hi havia 128,6. Per al pressupost del 2008, la plantilla del personal docent investigador no va presentar modificacions importants quant a creixement de nombre de places de professorat permanent, atès el difícil context econòmic actual. Així doncs, només s'hi ha executat un creixement de plantilla de PDI, basada en professorat no permanent, corresponent al desplegament de nous ensenyaments i las reformes actuals (EEES) per al curs 2008-2009 (un augment de 71 professors no permanents en relació amb l'any 2008), de manera que ha disminuït el nombre de professors permanents en

23. Aquest augment del desequilibri s'ha de corregir en els propers anys si el que es vol és millorar la qualitat de la docència i de la investigació en els departaments i el conjunt de la UIB.

És evident que la política de professorat de la UIB depèn dels canvis que s'han de produir en els propers dos cursos acadèmics, amb la plena incorporació a l'espai europeu d'educació superior. A més dels canvis legals, s'han de produir canvis també en el finançament de la UIB per tal de millorar la capacitat de les dotacions de professorat i investigador permanent.

4.2.7. PERSONAL D'ADMINISTRACIÓ I SERVEIS

Pel que fa a les accions en matèria de personal d'administració i serveis, cal referir-se, fonamentalment, a dos aspectes en concret: la dotació i la formació.

Pel que fa a la dotació de personal d'administració i serveis (PAS), la UIB compta (segons el pressupost del 2009) amb 496 professionals funcionaris i 47 de contractats, és a dir, 543 professionals de nivells molt diferents, des d'auxiliars de suport administratiu fins a tècnics superiors de diverses especialitats. Segons el quadre de tretze indicadors institucionals, inclòs en el pressupost de la UIB,²⁹ el PAS ha passat de 729 a 886 persones, de manera que s'ha modificat la ràtio professors/PAS, la qual ha passat d'1,73 el 2003 a 1,63 el 2009. El PAS s'ha incrementat, però la dificultat a l'hora interpretar aquesta ràtio és gran, ja que la variació podria indicar

29. <http://www.uib.es/ca/infosobre/universitat/pressuposts/2009/index.html>.

una reducció del suport a les tasques acadèmiques o una major eficiència d'aquest suport, sigui per una certa economia d'escala a les organitzacions de suport (serveis diversos de la UIB). Però encara s'hauria d'estudiar la composició per categories i funcions d'aquest personal. Les dades actuals no permeten analitzar amb detall l'evolució del PAS, tot i que les memòries dels serveis mostren una mancança de personal considerable.

En relació amb la formació, val a dir que ha millorat la formació específica per a personal d'administració i serveis, ja que ha augmentat l'oferta i la participació en accions formatives en més d'un 6,2% respecte al curs 2007-08.

4.2.8. PRESSUPOST DE LA UIB

Dos dels grans principis que han de regir el finançament universitari són la suficiència i l'equitat, juntament amb una gestió eficaç i eficient dels recursos que s'hi destinen. Per suficiència s'entén un finançament adequat a les funcions encomanades a la Universitat: formació, recerca i desenvolupament social i econòmic. Un finançament que permeti una activitat acadèmica de qualitat, competitiva en el terreny europeu i internacional, que generi projectes i iniciatives singulars i complementàries en el si de la Universitat de les Illes Balears. En aquest terreny, és especialment rellevant analitzar i determinar els costos futurs de les diferents activitats universitàries tenint en compte els que es deriven de la construcció de l'espai europeu d'educació superior o l'impacte de la legislació que afecta l'àmbit universitari.

L'equitat implica igualtat d'oportunitats i polítiques actives que afavoreixin l'accés a l'educació superior de tot ciutadà que així ho desitgi i compleixi els requisits per accedir-hi. En aquest sentit, i en el context de l'EEES, es fa imprescindible posar en marxa una política robusta de beques, ajuts i préstecs als estudiants, juntament amb preus públics limitats per a les diverses matrícules. Bona part d'aquestes accions són competència del Govern de les Illes Balears. La nova política de beques, ajuts i préstecs s'ha d'apropar a la mitjana europea en un termini de pocs anys, ja que actualment Espanya, i més en concret les Illes Balears, se situen a la cua d'Europa quant a l'oferta de beques i ajuts als estudiants.

Pel que fa al pressupost de la UIB, vegeu els quadres [A III-11](#) i [A III-12](#).

Aquest any 2009 s'ha aprovat un pressupost de 92.451.336,38 euros, és a dir, ha augmentat un 7,71% respecte al curs anterior. Aquest augment s'ha produït de forma sostinguda en els darrers quatre pressuposts sempre per sobre del 5%. En els ingressos, les taxes públiques representen només un 11,44%, mentre que el 67,90% són transferències corrents, majoritàriament provinents del Govern de les Illes Balears. Les despeses es distribueixen en un 66,04% per a personal (el 2008 representava un 64,88%), despeses en béns corrents o serveis (15,23%) i inversions reals (16,83%). Aquest darrer capítol s'ha reduït considerablement si el comparem amb el que representava, per exemple, els anys 2000 (29,44%) o 2001 (33,99%). En qualsevol cas, les necessitats d'inversió no s'han reduït, ja que encara falten in-

tal·lacions molt notables (biblioteca central i adaptació als requeriments espacials derivats del model d'ensenyament-aprenentatge de l'espai europeu, per exemple).

En els darrers vuit anys, cal reconèixer que l'esforç inversor del Govern de les Illes Balears ha estat insuficient, encara que important, degut, principalment, a la necessitat de donar resposta a l'entrada creixent de nous estudiants a les aules i la necessitat consegüent de dotacions de professorat, així com per la creació i la consolidació de les infraestructures universitàries. S'ha passat d'una transferència nominativa de 38,32 milions d'euros el 2003 a 61,14 milions d'euros el 2009, és a dir, d'una transferència nominativa per estudiant de 3.291 euros el 2003 a 4.928 euros el 2009, increments molt superiors als de l'IPC. Concretament, entre el 2008 i el 2009 l'increment de la transferència nominativa ha estat d'un 10,02%.

Malgrat tot, encara som lluny d'assolir un finançament universitari que representi l'1,5% del PIB l'any 2010, i que avanci cap a la recomanació de la Unió Europea d'un 2% d'inversió en educació superior i d'un 3% d'inversió general en R+D. Concretament, el 2009, el Govern ha destinat 61.139.540 euros a transferències a la UIB en els pressuposts del 2009, un 1,78% dels 3.478.983.703 euros que constitueixen el total dels pressuposts del Govern de la CAIB (article 1 de la Llei de pressuposts generals de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears per a l'any 2009).

En aquest context i, pel que fa als recursos i la seva organització, la UIB té uns reptes

oberts que es poden resumir en els següents:

Personal docent i investigador. Definir una plantilla de professorat estable i equilibrada en relació amb l'encàrrec acadèmic. Adaptar els processos de gestió del col·lectiu docent i investigador a les exigències de l'EEES. Afavorir el reconeixement de l'activitat acadèmica.

Personal d'administració i serveis. Millorar el dimensionament del PAS per afrontar els nous reptes de l'EEES. Continuar les accions per a la promoció i millora de les condicions de treball.

Infraestructures. Completar la construcció dels campus de la UIB, en especial pel que fa a la biblioteca central, objectiu que ha quedat ajornat sine die. Millorar els espais destinats a serveis de la Universitat (serveis administratius, consergeries, aules d'informàtica i aprenentatge de llengües, etc.).

Gestió i organització. Completar la redefinició del model organitzatiu de gestió i acadèmica adequat a les noves funcions derivades de l'adaptació a l'EEES. Enfortir el sistema de qualitat institucional, de formació permanent del personal i de presència en la societat de les Illes.

Els reptes de la UIB no es limiten als apuntats al final d'aquesta darrera secció, tal com s'ha intentat explicar a les reflexions inicials dedicades a la situació de canvi universitari.

COL·LABORACIÓ:

EL PLA DE BOLONYA

SANTIAGO CAVANILLAS MÚGICA (UIB)

1. EL PROCÉS DE BOLONYA

Encara que els antecedents podrien remuntar-se fins a la Declaració de la Sorbona, signada el 1998 pels ministres d'Educació de França, el Regne Unit, Itàlia i Alemanya, o, fins i tot, a la Convenció de Lisboa de 1997, promoguda per la UNESCO i el Consell d'Europa, sobre "Reconeixement de qualificacions relatives a l'educació superior a la Regió Europea", és ja un lloc comú situar la primera fita del denominat "procés de Bolonya" a la denominada "Declaració de Bolonya" de 1999, que conté una declaració conjunta del ministres d'Educació de la UE. A partir de llavors el procés ha seguit els sempre complicats laberints comunitaris, ha dormit massa temps en mans d'una administració, l'espanyola, incapaç durant molts anys, ministres i governs (de tots dos colors), de posar fil a l'agulla, per acabar el 2007 en una adaptació apressada i no exempta de defectes, que ha concitat crítiques i protestes procedents de variats (i, en molt casos, antagònics) sectors de la comunitat universitària, però que ha permès, finalment, a les universitats espanyoles, sumar-se a l'espai europeu d'educació superior.

Com afecta i afectarà aquest procés les universitats —i la UIB, en particular? Examinem-ho en vista dels principals objectius del procés de Bolonya.

2. L'OBJECTIU D'ACONSEGUIR UN SISTEMA DE TITULACIONS COMPRESIBLE I COMPARABLE

A partir d'una unitat de mesura comuna —el crèdit ECTS— es proposa una estructura dels títols en tres cicles: grau (3 o 4 cursos acadèmics), postgrau (1 o 2 cursos) i doctorat. En relació amb el sistema de titulacions, el Ministeri d'Educació ha pres dues decisions de gran envergadura: adoptar el model de grau de 4 anys —minoritari a Europa— i apostar per una desregulació de les titulacions —tot i que això no semblava consubstancial al procés de Bolonya.

L'adopció del model de 4 anys, tot i que no representa cap avantatge respecte del més comú de 3 anys, ha servit, en el curt termini, per evitar a les antigues llicenciatures un canvi traumàtic, però no se sap si en el termini més llarg danyarà la visibilitat dels postgraus o estendrà de fet el model grau/postgrau a un 4+2. El que segur que fracassarà és el poc realista i mal executat intent d'assolir una mena de primers cursos comuns per a les diferents branques jurídiques, és a dir, el model 1+3+1.

El model de 4 anys perjudica especialment la UIB. En primer lloc, encareix el cost general de la Universitat, ja que aquesta té més estudiants (60% aproxi-

madament) en títols —les diplomatures— que ara s'incrementen en un any més que en els títols —les llicenciatures— que es redueixen en un any. És probable, de totes maneres, que aquest inconvenient es pal·liï per un desplaçament de matrícules dels graus que abans eren diplomatures a favor dels que eren llicenciatures. En segon lloc, l'any suplementari que s'afegeix a les antigues diplomatures pot tenir un efecte dissuasori sobre una població estudiantil caracteritzada per la taxa d'"escolarització universitària" més baixa d'Espanya.

Quant a l'aposta per la desregulació de les titulacions —que implica que no existeixi una llista de títols possibles prèviament aprovats per l'Administració i que cada universitat pugui proposar els que cregui més adients—, es tracta d'una novetat sobre la qual és difícil fer pronòstics: probablement el seu èxit dependrà de la manera com es compregui el sistema en el mercat laboral i s'hi adaptin les administracions públiques a l'hora de definir l'accés als seus llocs de treball.

3. L'OBJECTIU DE MANTENIR UNS ESTÀNDARDS ELEVATS DE QUALITAT

Tot i que les universitats han fet sempre bandera de l'excel·lència, el cert és que els mecanismes implícits i explícits de l'acadèmia han reservat de fet aquest lloc privilegiat a la recerca, mentre que la docència es considerava un subproducte d'aquesta, que la saviesa dels seus professors destil·lava de forma natural. Rompre

aquests hàbits a les universitats espanyoles costarà molt de temps i és dubtós que ni els sistemes de govern de les universitats ni els de contractació dels seus professors siguin els més adients per incorporar a l'ensenyança universitària aquesta nova "cultura de la qualitat". Les polítiques i els controls de qualitat administrats per l'ANECA i, en el nostre cas, l'AQUIB poden incentivar aquesta cultura sempre que no acabin reduïts a una enervant "pedagogoburocràcia" que doni més importància al fet que estiguin emplenades totes les caselles del corresponent informe que al que realment es fa a les universitats, risc no gens negligible.

4. L'OBJECTIU DE FACILITAR EL RECO-NEIXEMENT TRANSFRONTERER DE TÍTOLS I QUALIFICACIONS ACADÈMICS

L'homologació dels cicles —grau, postgrau i doctorat— i la utilització del crèdit ECTS com a unitat comuna de mesura no impliquen una equiparació material de les titulacions, entre altres coses perquè la unificació dels continguts no ha estat mai un dels objectius del procés de Bolonya. Per això, l'objectiu és més humil: lubricar els procediments nacionals, fer-los més accessibles i evitar que serveixin d'excusa per impedir el reconeixement d'una titulació si no hi ha diferències substancials amb la cursada per l'estudiant. Encara que Espanya s'ha distingit per la lentitud dels seus procediments de reconeixement, sembla que es van fent passos en la bona direcció i és previsible que els pròxims anys es produeixin avanços importants en aquest eix de Bolonya.

5. L'OBJECTIU QUE LA UNIVERSITAT SERVEIXI COM A ELEMENT DE COHESIÓ SOCIAL

En paral·lel i en part com a resposta als moviments "anti-Bolonya", els objectius del procés de Bolonya s'han anat tenyint amb una important dimensió social. L'educació, inclosa la universitària, és un element clau de cohesió social i de progressió personal. No obstant això, el paper de les universitats en aquesta tasca és molt reduït, ja que, en primer terme, no està en mans de les universitats, sinó del sistema educatiu preuniversitari, assolir que els estudiants de sectors socials desfavorits accedeixin en condicions a la Universitat. En segon lloc, el sistema de preus públics i de beques no depèn de les universitats, sinó de les autoritats educatives —fonamentalment, de les estatals—; esperem que coincideixin en els pròxims anys el lideratge i la pau social necessaris per abordar d'una vegada per sempre la reforma del sistema espanyol de preus dels estudis universitaris, ara per ara massa barats per als estudiants amb recursos i massa cars per als qui no en tenen.

6. L'OBJECTIU DE L'"EMPLEABILITAT"

L'objectiu que els estudis universitaris s'orientin a millorar la incorporació al mercat laboral (en realitat, al mercat *tout court*, ja que s'hi ha d'incloure la denominada "autoocupació") dels titulats és probablement un dels més rellevants del procés de Bolonya. La idea

d'introduir el mercat com un dels referents de les decisions sobre què i com s'ensenya a la Universitat ha commogut els fonaments de la Universitat espanyola. Ciència i mercat sempre ha estat un maridatge difícil (no solament en la docència, sinó també en la recerca) i, no obstant això, imprescindible si no es vol incorre en maximalismes. I probablement és cert que la Universitat espanyola, molt dominada per l'acadèmia, era una de les que necessitava més posar uns quants grams més en el plat de la balança del mercat, si es volia que el fi estigués ben equilibrat.

La inclusió als plans d'estudis dels "resultats de l'aprenentatge", que combinen coneixements i habilitats, "saber" i "saber fer", la participació, més testimonial que real, dels agents socials en la seva elaboració i la realització d'enquestes i estudis sobre les necessitats del mercat i sobre la inserció laboral dels titulats constitueixen algunes de les peces d'aquesta orientació.

7. L'OBJECTIU DE LA FORMACIÓ CONTINUADA (LIFELONG LEARNING)

El procés de Bolonya també vol acabar amb l'estereotip, molt ferm a Espanya, que la Universitat és un lloc, com l'escola, per on es passa quan s'és jove per no tornar-hi mai més. En comptes d'això, una societat en canvi continu requereix que els titulats retornin constantment a la universitat per poder renovar els seus coneixements.

Ara bé, per poder fer front a aquest repte, les universitats han d'oferir propostes formatives molt flexibles i ajustades a les necessitats formatives dels interessats. És una pena, per exemple, que una regulació del doctorat massa burocràtica i amb un biaix estrictament acadèmic hagi tancat a Espanya l'oportunitat d'utilitzar el tercer cicle com a eina de formació continuada dels professionals, com es fa per exemple a Alemanya, amb el correlatiu augment en la visibilitat dels doctorats universitaris.

8. L'OBJECTIU DE LA MOBILITAT

El procés de Bolonya vol afavorir la mobilitat dins la UE tant d'estudiants com de professionals o acadèmics. Probablement la mobilitat entre cicles (és a dir, estudiants que fan el grau en una universitat, el postgrau en una altra i el doctorat en una altra) guanyarà protagonisme enfront de la més limitada —tot i que té èxit— mobilitat tipus ERASMUS.

No hi ha dubte que, en un marc europeu d'elevada mobilitat, una universitat de reduïda dimensió com la UIB solament pot sobreviure si, almenys en els nivells dels postgrau i doctorat, s'especialitza d'una manera notable.

9. L'OBJECTIU DE LA COMPETITIVAT EUROPEA

Un rerefons important del procés de Bolonya és augmentar la competitivitat europea com una economia basada en

el coneixement i, en el pla més immediat, elevar la imatge de l'oferta universitària europea al nivell de l'americana, amb la qual es considera competidora.

Un dels problemes amb els quals ens haurem d'enfrontar és el dels rànquings, tan propis de la cultura nord-americana. No solament és molt difícil trobar els indicadors adequats per calibrar una activitat tan complexa i variada com és la docència universitària, sinó que sempre existirà el perill que els indicadors es converteixin per si mateixos en objectius, de manera que es fal·legin els resultats.

10. QUINS MITJANS HI HA PER ASSOLIR AQUESTS OBJECTIUS?

El procés de Bolonya, com tot canvi, comportarà unes despeses conjunturals, com poden ser tot el temps i les energies emprats per elaborar els nous plans d'estudis o les transformacions que s'han de realitzar a les instal·lacions i el mobiliari per adaptar-se als nous models de docència. Però, sobretot, implicarà un augment important dels costos estructurals de les universitats, almenys en dos fronts: el derivat de l'increment de la feina de caràcter administratiu que suposaran l'homologació dels títols universitaris (per exemple, el suplement europeu al títol), la mobilitat dels estudiants i els processos d'avaluació i qualitat, d'una part, i, de l'altra, el derivat de la necessitat de reduir la ràtio professor/estudiant si es volen assolir els resultats de l'aprenentatge propis de cada

títol, per a la qual cosa fa falta una ensenyança en grups reduïts i fins i tot individualitzada.

És una pena que el debat entre els detractors i els partidaris de Bolonya, tan sorollós, hagi ocultat el problema gravísim dels recursos necessaris per afrontar Bolonya amb garanties. Es tracta d'un problema encara sense resoldre sobre el qual planegen unes quantes circumstàncies negatives. La primera, és clar, la crisi econòmica, que obliga a reduir la despesa pública. La segona, la falta d'un acord entre Estat i comunitats autònomes sobre el finançament del procés de Bolonya, tot dintre d'un ja de per si mateix complex i canviant sistema de finançament autonòmic. La tercera, la urgència amb la qual s'ha acabat l'adaptació a Bolonya i, consegüentment, la

immediatesa amb la qual es necessitaran més mitjans en una institució de llarg alè, com és la Universitat, que, per exemple, necessita entre cinc i deu anys per formar una professor amb plena capacitat docent.

Si els recursos resulten insuficients, si la manta és massa curta, caldrà optar per destapar el cap (i, per exemple, detreure recursos —i dedicació dels professors— de la recerca) o destapar els peus (i imposar una política de numerus clausus acomodada als recursos efectius de què es disposa). Cap de les dues solucions no és bona, però, si no s'injecten nous recursos, les autoritats acadèmiques, en el pla "macro", i cada professor, en l'àmbit "micro", hauran d'afrontar aquest dilema.

Setembre 2009

